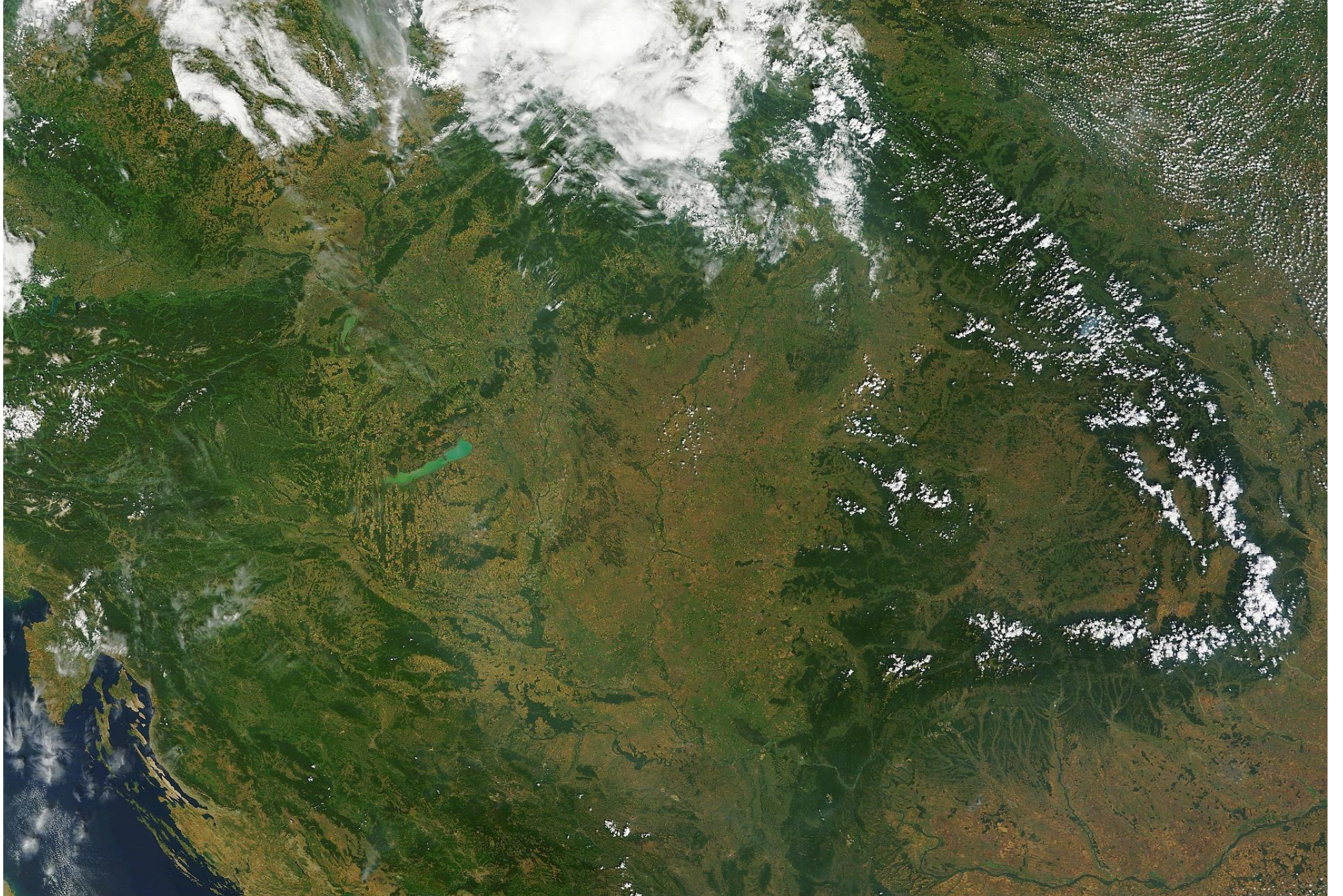

A Kárpát-medence mezőgazdasági helyzete és ökológiai állapota

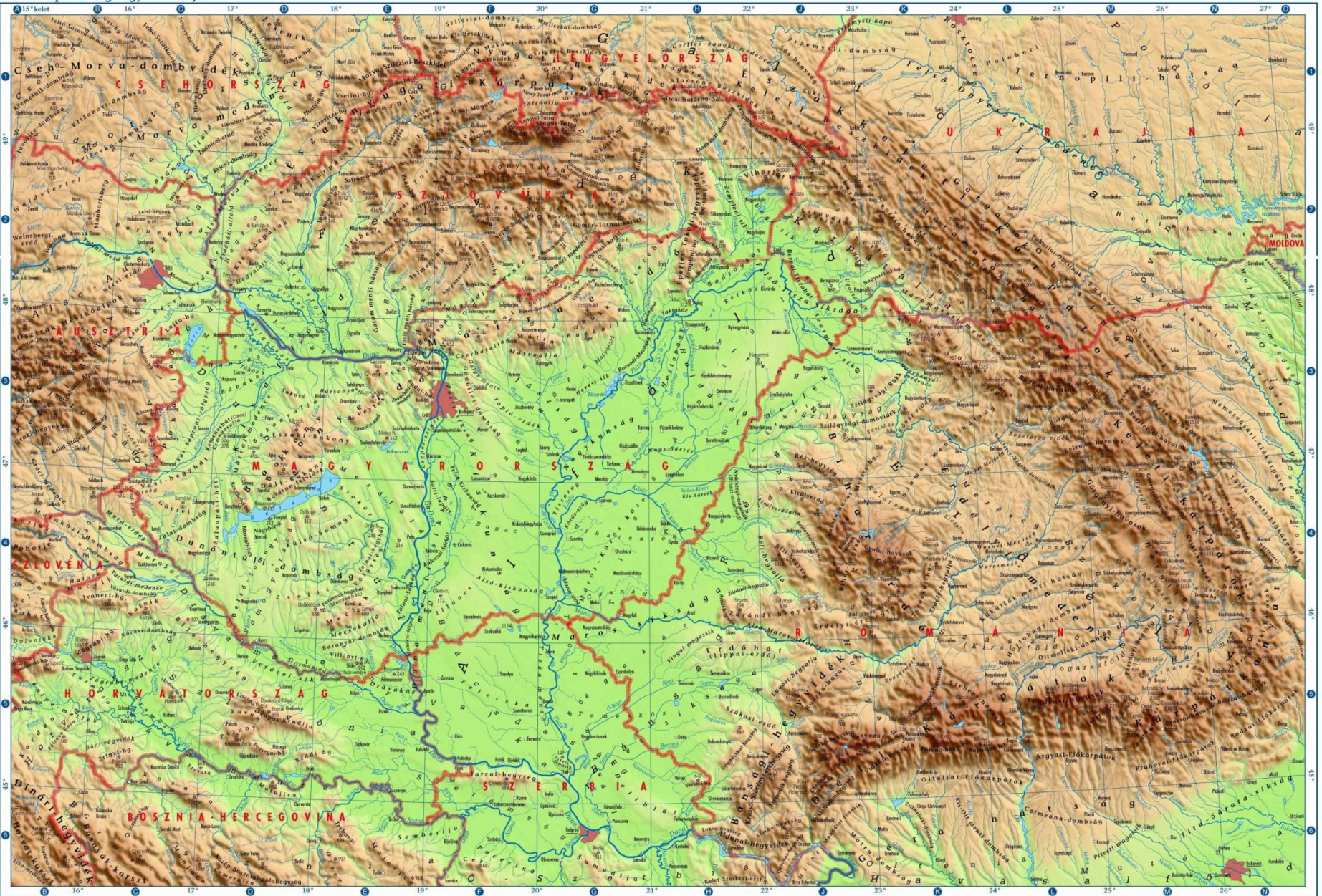

Dr. Solti Gábor – Ziegler Gábor

2016

A Kárpát-térség hegy- és vízrajza

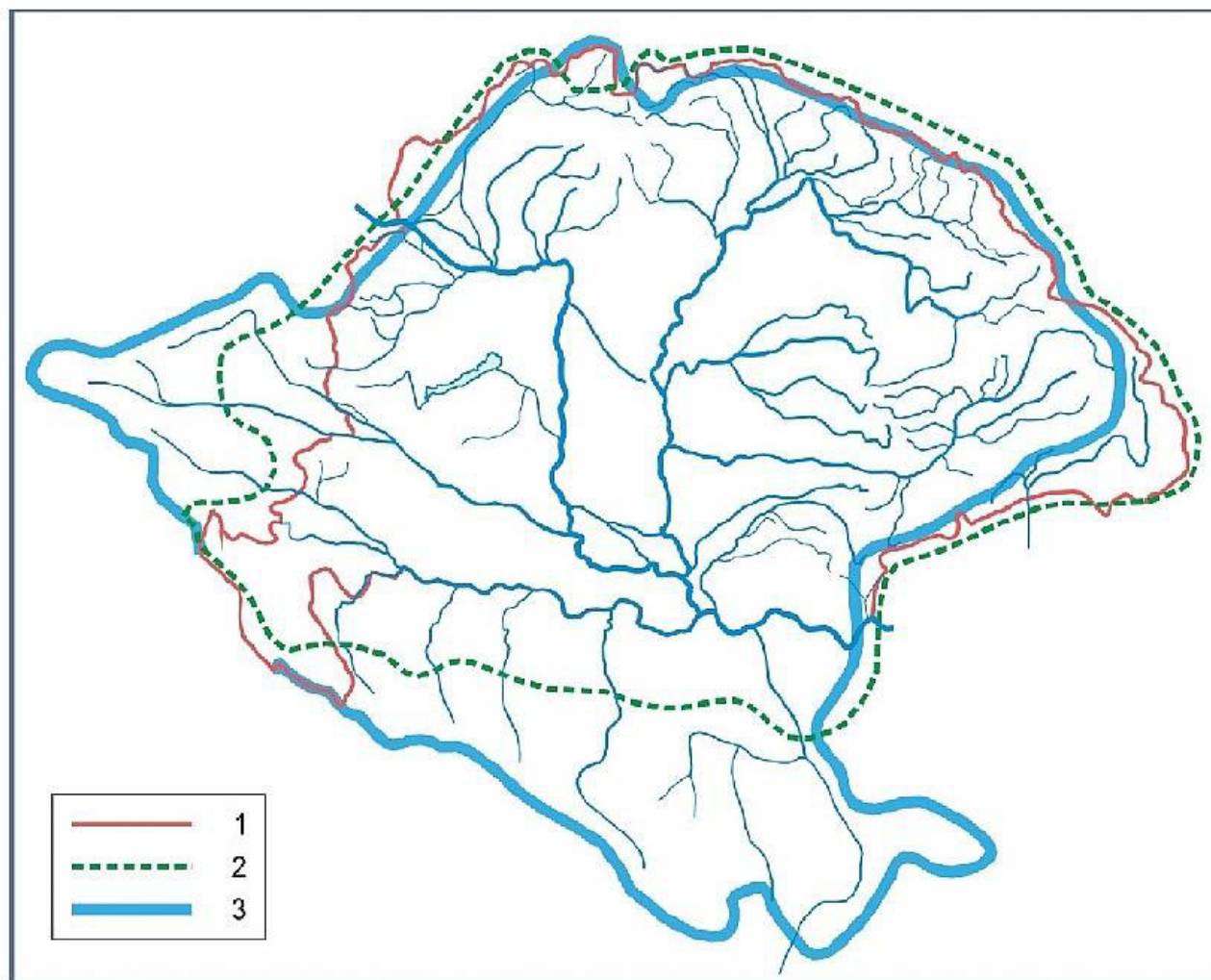

1:2 000 000

0 6 12 18 24 30 36 42 48 54 60 km

Transzverzális Mercator-vetület

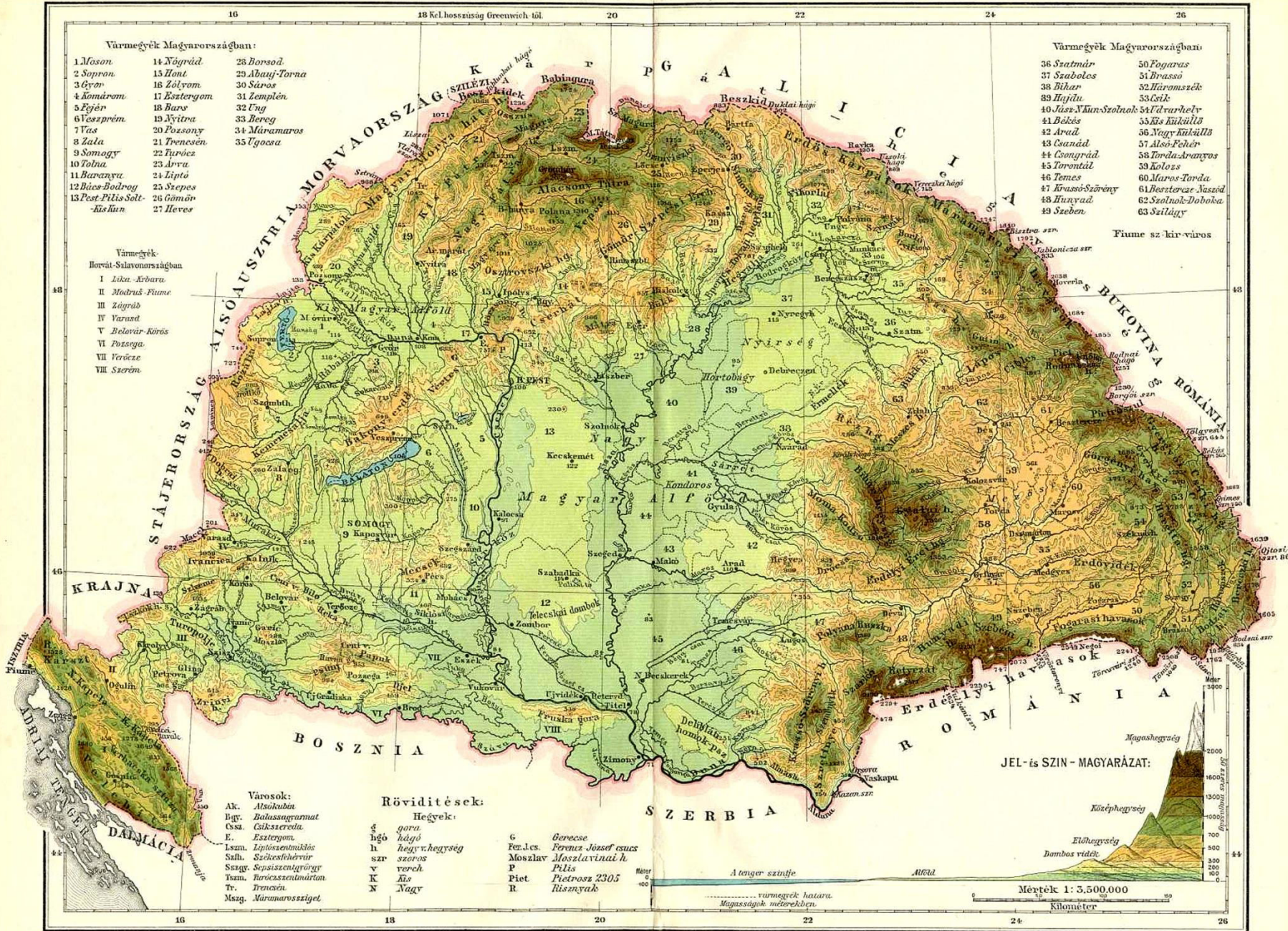
Magyarország természetes határai (Forrás: Hajdú Z. 2013.)

Forrás: Bátky Zsigmond – Kogutowicz Károly szerk. 1924.

Jelmagyarázat: 1. Magyarország politikai határai 1914-ben, 2. Magyarország tudományos alapú, potenciális természetes határa, 3. a Duna vízgyűjtő területe

MAGYARORSZÁG HEGY- ÉS VIZRAJZI TÉRKEPE.

Tartalom

Előszó	6
A Kárpát-medence	8
Európa: a Kárpát-medence tágabb környezete	9
A Kárpát-medence lehatárolása	13
Trianon	15
A Kárpát-medence lelki tartalma	17
Az ökológiai gazdálkodás a világban és Európában	22
A világ ökogazdálkodása	23
Európa ökogazdálkodása	31
A mezőgazdaság és az ökológiai gazdálkodás helyzete a Kárpát-medencében	36
A Kárpát-medence népessége	37
A Kárpát-medence területe	41
<u>A Kárpát-medence mezőgazdasága</u>	<u>43</u>
A Kárpát-medence termőterülete és a művelés alól kivett területe	44
A Kárpát-medence erdősültsége	47
Egyéb termőterületek	50
A Kárpát-medence eltartóképessége	51
<u>Mezőgazdaságilag művelt terület</u>	<u>52</u>
Összes mezőgazdaságilag művelt terület	54
Szántó	54
Rét, legelő	54
Szőlő	55
Gyümölcsös	56
Konyhakert	57
A kárpát-medencei földhasználat összefoglaló táblázata	61
<u>Állatállomány</u>	<u>62</u>
Szarvasmarha	64
Sertés	64
Ló	64
Juh	65
Kecske	66
Baromfifélék	67
Méhcsaládok	67
<u>A Kárpát-medence ökogazdálkodása</u>	<u>68</u>
Záró gondolatok	75
Irodalom	76

Előszó

A magyar biomozgalom kezdettől fogva testvéri, baráti kapcsolatot ápol a határon túli magyar területek biogazdálkodóival. A Biokultúra Egyesület 2000-ben 13 külhoni helyi csoportot hozott létre és támogatta tevékenységüket. A Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért alapító okiratának célkitűzései között szerepelt ezeknek a szervezeteknek az összefogása, egyesítése. Ez valósult meg 2011 szeptemberében, amikor megalakítottuk a Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetségét (KÖSZ-t).

A Kárpát-medence jelenlegi népességi, ipari, kereskedelmi, agrár- stb. helyzetének felmérésére irányuló munka elvégzését a Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetségének 2011. évi megalakulása óta szorgalmazta dr. Solti Gábor. Amikor a Nemzetstratégiai Kutatóintézet (NSKI) Szász Jenő vezetésével megalakult, 2013. december 16-án levélben kereste meg az NSKI elnökét, melyben az alábbiakban hívta fel a figyelmét a témára: *„Amikor Kárpát-medencében gondolkodunk – és magyar ember csak ebben tud gondolkodni – szembe kerülök azzal a problémával, hogy nincsenek adataink a térség nemzetiségi és gazdasági viszonyait illetően. A két háború között a Teleki Intézet komoly kutatásokat végzett ezen a téren. Azt követően, hogy Jaltában a szövetséges hatalmak visszaállították a trianoni állapotokat, ilyen kutatásokra nem is volt lehetőség. Most azonban újra eljött az idő, hogy felmérjük a Kárpát-medence nemzetiségi, természeti, gazdasági értékeit. Ehhez már csak számolnunk kell. A munkához alapot nyújthat, hogy az utódállamok megyei, tartományi, közigazgatási határai szinte teljes egészében leképezik a Kárpátok vonulatát. Románia (Erdély) keleti, déli megyéinek a határa nagyrészt a Kárpátok gerincén húzódik, a Felvidék adatait Szlovákia adja ki, az Őrvidéket Burgenland tartomány, a Délvidéket a Vajdaság, a Kárpátalját Ukrajna ún. Kárpáton Túli területe (Kárpátalja). Szlovénia esetében Muravidék adatai szükségesek, míg Horvátországban az északi megyék adatai. Ezen adatoknak az összegyűjtése, rendszerezése, kiértékelése (hozzáadva Magyarország adatait is) adhatja meg a Kárpát-medence jelenlegi állapotát. (...) Egy ilyen, a Kárpát-medence jelenlegi állapotát, ipari-mezőgazdasági potenciálját felmérő munka koordinálását a Nemzetstratégiai Kutatóintézet irányításával, ezen intézmény keretei között lehetne elvégezni. A Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetsége egy ilyen munkához készséggel és örömmel felajánlja segítségét.”* – Sajnos az Elnök úrtól nem érkezett válasz. Ezért a KÖSZ saját lehetőségei alapján állt neki a munkának.

2016 tavaszán pályázatot nyújtottunk be a Földművelésügyi Minisztériumhoz (FM), mely pozitív támogatói döntésben részesült. „A Kárpát-medencére vonatkozó ökológiai adatok rendszerezésének, a fejezetek összeállításának költségéhez” az FM PTKF/751/2/2016 sz. támogatási szerződés értelmében 400 000 Ft vissza nem térítendő támogatást kapott a KÖSZ. Ez a támogatás nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a projekt sikeresen megvalósulhasson, jelen tanulmány létrejöttön.

Az adatgyűjtési munkát már jóval a Támogató pozitív döntése előtt megkezdtük. A Földművelésügyi Minisztérium Társadalmi és Parlamenti Kapcsolatok Főosztályához tartozó Kárpát-medencei Együttműködési Osztálynak a vezetőjétől, dr. Torda Mártától, és munkatársától, dr. Hancsók Szabolcstól kaptunk segítséget azzal, hogy a határon túli partnerük – Nagy Miklós, a Vajdasági Agráregyesületek Szövetségének elnöke – megküldte a Vajdaságra vonatkozó adatokat. A délvidéki adatok összegyűjtésében Bödő Kálmán, a KÖSZ délvidéki alelnöke, a szabadkai TERRA'S Egyesület képviselője is segítséget nyújtott. Erdélyből Csomós Attila, az RMGE Maros szervezet elnöke, és dr. Máthé Emma, a Székelyföldi Bio Egyesület elnöke volt segítségünkre, értékes adatok megküldésével. A hiányzó erdélyi adatok nagy részét Reman Domokos György úr, Románia Mezőgazdasági és Területfejlesztési Minisztériumának vezérigazgató-helyettese küldte el, dr. Máthé Emma közvetítésével, amiért ezúton is szeretnénk nekik köszönetünket kifejezni. Nagy segítséget jelentett továbbá, hogy az adatgyűjtési és kiértékelési munkában egyaránt részt vett a Felvidékről a dr. Palik László és családja által vezetett Biocentrum s.r.o., valamint Magyarországról az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKi) kutatógárdája, dr. Drexler Dóra vezetésével.

Az adatgyűjtés alapvető módszere – a fentiek mellett – az volt, hogy amennyiben volt rá lehetőségünk, úgy az egyes kárpát-medencei országokban működő statisztikai hivatalok adatbázisában kutattunk a szükséges adatok után, hogy a lehető leghitelesebb és legpontosabb aggregált adattáblát állíthassuk végül össze a Kárpát-medencére vonatkozóan. Ekként született meg a Kárpát-medencére vonatkozó alaptáblázat, melynek részletesebb és mélyebb kiértékelése egy újabb, külön kutatást érdemelne meg.

A Kárpát-medence fogalom minden magyar embernek a szívében él. Hogy ez a tudatunkban is egyértelmű legyen, ezt szolgálja az alábbi tanulmány a Kárpát-medence földrajzáról, minisztériumáról, országainak ökológiai állapotjáról. Az írás gondolatébresztő, és a későbbi folyamatos bővítésével kaphatunk minél teljesebb, hitelesebb képet a Kárpát-medence egészéről.

A Kárpát-medence

Kilátás a Kárpát-medencére a Vereckei-hágóról

(Fotó: Horváth Attila, 2016.06.04.)

Európa: a Kárpát-medence tágabb környezete

Ahhoz, hogy a Kárpát-medencét megismerhessük, megérthessük, előbb röviden tekintsük át azt a földrészt, amelyen belül elhelyezkedik: Európát.

Európa vagy Europé a görög mitológiában a tyrusi (phoeniciai) királylánytól származik, akit Zeusz isten megszeretett, bika alakjában eljött el érte és Kréta szigetére vitte. A görög hagyomány szerint róla, a nyugatra szöktetett ázsiai királylányról nevezték el a földrész (Eurázsia) nyugati részét. (Új Idők Lexikona 1938)

Divat beszélni a Páneurópáról, az Európai Egyesült Államokról. Az utóbbi időszakban sokan Európát tévesen az Európai Unióval azonosítják. Európa azonban sem földrajzi, sem történelmi-kulturális szempontból nem azonos az EU-val.

Európának nincsenek mindenütt éles határai. Északon a Jeges-tenger, nyugaton az Atlanti-óceán, délen a Földközi- és Fekete-tenger jól elkülönítik környezetétől, keleten azonban csak önkényesen vonható meg a határa. Általában az Urál-hegységet, az Urál folyót és a Kaszpi-tengert tekintik Ázsia felé Európa határának. Vitatott a Kaukázus vidékének megítélése. Vannak, akik a Manyics mélyedésen keresztül húzzák meg határát az Azovi-tenger partjához. Hagyományosan Európához tartozik Azerbajdzsán, Grúzia (Georgia) és a világ első – Kr. u. 301-től – keresztény állama, Örményország.

A Nagy Képes Földrajzi Világtlasz (2008, Szalay Könyvek) alapján a földrész legészakibb pontja: Fligeli-fok (Rudolf-sziget, Ferenc József-föld, Oroszország) $81^{\circ} 51'$. Az európai szárazföld legészakibb pontja: Nordkinn-fok (más néven Kinnarodden) (Norvégia) $71^{\circ} 08'$. A földrész legdélebbi pontja: Gávdosz sziget (Görögország) $34^{\circ} 48'$. Az európai szárazföld legdélebbi pontja: Marokkói- (Tarifa-) fok (Spanyolország) $35^{\circ} 59'$. A földrész legnyugatibb pontja: Fajã Grande (Azori-szigetek, Portugália) $31^{\circ} 16'$. Az európai szárazföld legnyugatibb pontja: Szirt- (Roca-) fok (Portulágia) $9^{\circ} 29'$. A földrész legkeletibb pontja: Sarki-Urál (Oroszország) $67^{\circ} 20'$. A fentiek alapján Európa területe $10\,382\,000\text{ km}^2$, lakossága, népessége $729\,270\,000$ fő (2008-as adat).

A területi bizonytalanság mellett állandó változékonyságot jelent az országok, államok száma és területe is. 1938-ban pl. még csak 33 országot tartottak nyilván Nagy-Britannia, Norvégia és Dánia birtokaival, gyarmataival kiegészítve. Az Új Magyar Lexikon 2. kiadása

Európa országaiként már 44 államot sorol fel. A változásokra gondolva emlékezzünk, hogy 1990 óta felbomlott a Szovjetunió, tagállamai szabaddá váltak. A trianoni mesterséges államok közül Csehszlovákia két, Jugoszlávia hét országra esett szét.

2012-ben Európában 58 országot, államot, független területet találni. Számuk tovább nőhet, ha a függetlenségi törekvések során önállóvá válik/válna Skócia, Wales, Észak-Írország, Észak-Itália, Padánia, Dél-Tirol, Baszkföld, Katalónia, Flandria (Flamand Régió) és Vallónia, Erdély, Székelyföld, Partium, Felvidék, Órvidék, Kárpátalja és még számos autonómiáért küzdő terület. Hogy ez nem csak a megvalósulhatatlan álmok közé tartozik, bizonyítja Koszovó 2008. februári független állammá válása, vagy a 2014. márciusi népszavazás eredményeként függetlenné vált Krím-félszigeten megalakult Krími Köztársaság, megcáfolva a határok sérthetlenségéről szóló állítást.

A Kárpát-medence Európa közepén található. A Rahó és Huszt közötti Tisza-völgyben, mesébe illő környezetben kanyargó úton haladva, kihagyhatatlan a rahói járási Terebesfejrpaták (Gyilove) határában található emlékjel, amely Európa közepét jelzi, hiszen nem túl gyakran adódik alkalom a központjának felkeresésére. Európa középpontját az Osztrák-Magyar Császári és Királyi Tudományos Akadémia tudósai határozták meg. Ezt márványtábla örökíti meg, a következő felirattal: *„Állandó, pontos és örökös helyszín. Nagyon pontosan, az Osztrák-Magyar Monarchiában készült különleges műszerrel, a földrajzi hosszúságok és szélességek figyelembevételével került Európa középpontja meghatározásra. 1887.”* Mellette Európa középpontját egy, már Ukrajna függetlensége alatt állított díszes tábla is jelzi.

Az Európa közepét jelző oszlop és tábla Terebesfejrpatákon (Kép forrása: [Wikipedia](#))

Európa államainak népessége, területe, mezőgazdasági és ökoterülete (2014)

Országok, egyéb területek	Népesség fő	Terület km ²	Mezőgazdasági terület		Ökogazdálkodási terület	
			e ha	%	ha	%
EU28 országok:	508 293 358	4 380 258	187 433	42,8	10 250 741	5,5
1. Németország	81 197 537	357 168	16 719	46,8	1 047 633	6,3
2. Franciaország	66 415 161	543 941	28 878	53,1	1 118 845	4,1
3. Egyesült Királyság	64 767 115	242 495	17 164	70,8	521 475	3,0
4. Olaszország	60 795 612	301 336	13 853	46,0	1 387 913	10,8
5. Spanyolország	46 449 565	505 990	27 014	53,4	1 710 475	6,9
6. Lengyelország	38 005 614	312 679	14 779	47,3	657 902	4,3
7. Románia	19 870 647	238 391	13 982	58,7	289 252	2,1
8. Hollandia	16 900 726	41 543	1 858	44,7	49 159	2,5
9. Belgium	11 208 986	30 528	1 336	43,8	66 704	4,9
10. Görögország	10 858 018	131 957	8 180	62,0	256 131	3,1
11. Csehország	10 538 275	78 866	4 229	53,6	472 663	11,1
12. Portugália	10 374 822	92 212	3 667	39,8	212 346	6,3
13. Magyarország	9 855 571	93 030	5 346	57,5	124 841	2,7
14. Svédország	9 747 355	450 295	3 066	6,8	501 831	16,4
15. Ausztria	8 576 261	83 871	3 181	37,9	525 521	19,4
16. Bulgária	7 202 198	110 994	5 088	45,8	74 351	2,4
17. Dánia	5 659 715	43 094	2 690	62,4	165 773	6,3
18. Finnország	5 471 753	338 424	2 287	6,8	212 653	9,4
19. Szlovákia	5 421 349	49 035	1 930	39,4	180 307	9,5
20. Írország	4 628 949	70 273	4 555	64,8	51 871	1,3
21. Horvátország	4 225 316	56 594	1 326	23,4	50 054	3,8
22. Litvánia	2 921 262	65 300	2 806	43,0	164 390	5,7
23. Szlovénia	2 062 874	20 273	459	22,6	41 237	8,9
24. Lettország	1 986 096	64 589	1 816	28,1	203 443	11,2
25. Észtország	1 313 271	45 227	945	20,9	155 560	16,2
26. Ciprus	847 008	9 251	138	14,9	3 887	2,7
27. Luxembourg	562 958	2 586	131	50,8	4 490	3,4
28. Málta	429 344	316	10	32,7	34	0,3
EFTA országok:	13 770 625	468 022	4 410	9,4	196 109	4,4
29. Svájc	8 237 666	41 285	1 532	37,1	133 973	12,7
30. Norvégia	5 166 493	323 802	999	3,1	49 827	4,6
31. Izland	329 100	102 775	1 873	18,2	11 174	0,5
32. Liechtenstein	37 366	160	6	37,5	1 135	30,9
EU-tagjelölt és potenciális tagjelölt európai országok:	96 026 158	993 192	46 641	47,0	508 942	1,1
33. Törökország	77 695 904	785 347	38 560	49,1	491 977	2,0
34. Szerbia	7 114 393	77 474	3 507	45,3	9 548	0,2
35. Bosznia-Hercegovina	3 827 343	51 209	1 652	32,3	353	0,02
36. Albánia	2 892 303	28 750	1 178	41,0	515	0,04
37. Macedónia	2 069 172	25 713	1 263	49,1	3 146	0,3
38. Koszovó	1 804 944	10 887	258	23,7	114	0,03
39. Montenegró	622 099	13 812	223	16,1	3 289	0,6

Egyéb európai országok:	185 529 843	5 031 569	277 784	55,2	694 339	0,2
40. Oroszország	146 267 288	17 098 246	214 650	12,6	245 846	0,1
európai területe	≈110 000 000	≈4 000 000	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
ázsiai területe	≈46 000 000	≈13 100 000	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
41. Ukrajna	45 245 894	603 549	42 732	70,8	400 764	1,0
42. Azerbajdzsán	9 593 038	86 600	4 770	55,1	23 331	0,5
43. Fehéroroszország	9 480 868	207 600	8 632	41,6	csak vadon gyűjtés	
44. Grúzia	4 490 498	69 700	2 467	35,4	1 292	0,1
45. Moldova	3 555 159	33 846	2 462	72,7	22 102	0,9
46. Örményország	3 017 079	29 743	2 049	68,9	1 000	0,1
47. Andorra	76 246	468	20	43,6	4	0,02
48. Monaco	37 700	2	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
49. San Marino	32 789	61	1	16,4	csak feldolgozás	
50. Vatikán	572	0,4	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Nagyrészt önálló európai területek:	379 411	77 984				
<i>Brit koronafüggőségek:</i>						
1. Csatorna-szigetek	165 425	194	9	49,6	240	2,7
Jersey	100 080	116	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Guernsey	65 345	78	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2. Man sziget	85 888	572	43	75,9	n.a.	n.a.
<i>Brit tengerentúli területek:</i>						
3. Gibraltár	33 140	6,5	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
4. Akrotíri és Dekélia (Cipruson)	14 500	254	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
5. Feröer (Dán Kir.)	48 553	1 396	3	2,16	253	8,4
6. Svalbard (Spitzbergák) (Norvégia)	2 922	62 045	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
7. Åland (Finno.)	28 983	13 517	14	1,0	3 083	n.a.
Vitatott európai területek:	1 244 246	31 578				
1. Dnyeszter Menti Köztársaság (Transznisztria) (Moldova)	505 153	4 163	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2. Abházia (Grúzia)	240 705	8 660	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
3. Dél-Oszétia (Grúzia)	55 000	3 900	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
4. Hegyi-Karabah (Azerb.)	141 400	11 500	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
5. Észak-ciprusi Köztársaság (Ciprus) Török	301 988	3 355	190	56,7	n.a.	n.a.
EU28+EFTA (országok 1-32.)	522 063 983	4 848 280	191 843	39,6	10 446 850	5,4
EURÓPA (országok 1-50.)	803 619 984	10 873 042	516 268	47,5	11 650 131	2,3

Adatok forrása:

- a) Néesség, terület, mezőgazdasági terület: Eurostat, FAOSTAT, Wikipedia, Nagy Képes Földrajzi Világtatlasz 2008. Szalay Könyvek és saját számítás.
- b) Ökogazdálkodási terület: FiBL&IFOAM - Organics International (2016): The World of Organic Agriculture 2016. Frick and Bonn

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.07.29.

A Kárpát-medence lehatárolása

A Kárpát-medence a Föld különleges alakzata, egyedi éghajlati, vízrajzi, talajtani adottságokkal. Ez a medence évezredek óta „Magyar Medence”.

A Kárpát-medence mindig is a Magyar Királyságot, a Magyar Birodalmat jelentette. A történelmi Magyarország határai a XX. század elején azonosak voltak a Kárpát-medence természetes határaival. Tehát **a Kárpát-medence területe azonos a Magyar Királyság területével**. A Magyar Királyságot Párizsban 1920. június 4-én feldarabolták. Ezzel az egységes Kárpát-medencét, természeti értékeit is.

A Kárpát-medence fogalma Hajdú Zoltán (2013.) szerint az elmúlt negyed században újjászületett. Ahogy a szerző tanulmányában is olvasható, 1989-1990 után a földrajztudomány és szélesebb értelemben a magyar társadalom visszatért a két világháború közötti időszakhoz, amikor Kárpát-medence alatt Magyarországon elsődlegesen a történelmi Magyarországot értették. Hajdú Z. (2013.) a két világháború közötti időszak példájaként említi Bulla B. és Mendöl T. 1947-es alapmunkáját, „*A Kárpát-medence földrajza*” c. kiadványt.

A Kárpát-medence jelenlegi állapotának megismeréséhez a Magyar Királyság 1920. június 4.-i állapotát kell alapul venni. Ehhez hiteles adatokat az e dátumhoz legközelebbi népszámlálás adhat. A trianoni döntés előtt 1910-ben volt népszámlálás és ekkor rögzítették a Magyar Birodalom, Magyar Királyság agráriumának és iparának állapotát is. Ezek az alapadatok jelentik a jelenlegi állapothoz az összehasonlítást.

Az elmúlt években egyre többen gondolkodnak a Kárpát-medencében, sorra alakulnak szakmai civil és kulturális szervezetek, melyek tevékenységükként a teljes Kárpát-medence területét jelölik meg. Azonban kevés megbízható, hiteles adat áll rendelkezésre népességéről és gazdaságáról.

Ennek oka, hogy az egykor egységes Magyar Birodalom területén jelenleg (2016-ban) 9 ország – Magyarország, Szlovákia, Lengyelország, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Ausztria – osztozik. Magyarország, Szlovákia és Horvátország kivételével ezen országok területének csupán egy része tartozik a Kárpát-medencéhez. Ahhoz, hogy megismerhessük a Kárpát-medence állapotát, az adott ország statisztikai adataiból kell a vonatkozó területek adatait kigyűjteni, majd összesíteni. Erre 2011 után nyílt lehetőség. Ugyanis „*2011-ben Magyarországon és a legtöbb hazánkkal szomszédos országban népszámlálást tartottak, és ez lehetőséget biztosít arra, hogy friss adatokra alapozva*

áttekintsük, hogy az elmúlt évtizedben a nemzetiségi önbevallásra vonatkozó adatok kapcsán milyen változások zajlottak le a „Kárpát-medencében”, vagyis azokon a területeken, amelyek az első világháborúig a Magyar Királyság részét képezték.” (KorFa – népesedési hírlevél, 2013. május [XIII. évf. 2. szám], p. 1.).

A KorFa 2013/2 számában megjelent tanulmány bevezetőjének folytatása szerint Magyarország és Szlovákia teljes területén kívül még a következő területek (közigazgatási egységek) tartoznak a Kárpát-medencéhez: „(...) Ausztriából Burgenland szövetségi tartomány, Szerbiából Vajdaság autonóm tartomány teljes területe, Románia 16 erdélyi, partiumi és bánáti megyéje, Ukrajnából Kárpátalja megye, Horvátországból Eszék-Baranya megye, Szlovéniából Muravidék közigazgatási régió területe.” A szerző a lábjegyzetben felhívja a figyelmet, hogy „Ezen közigazgatási egységek használata némi pontatlansággal jár (például a volt Magyar Királyság egyes területei most Bákó megye, illetve Lengyelország részét képezik) de az összkép, illetve a magyar nemzetiségű lakosság szempontjából ezek igen kis jelentőségűek.” – A pontosság érdekében meg kell említeni Fiumét is, mely 1920-ban Olaszországhoz került. Továbbá megjegyezzük, hogy mi Horvátország teljes területével számolunk, mert a Magyar Birodalom teljes, 325 411 km²-es területébe Horvát-Szlavónia egésze beletartozott.

A múlt század elején ennek a 325 e km² országnak több mint 90%-a volt termőterület, 66%-a mezőgazdaságilag művelt terület (21 556 ezer ha). Az első világháború után, 1920. június 4-én Trianonban a győztes nagyhatalmak feldarabolták a Kárpát-medencét kitöltő egységes államalakulatot, Magyarországot. Elcsatolták hazánk területének 72%-át és lakosságának 59%-át. Jelenleg a Magyar Királyság területén tíz ország – Magyarország, Románia Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Ausztria, Szlovákia, Ukrajna, Lengyelország és Olaszország – osztozik. Ezen országok összes területe 1 233 ezer km², melyből a Kárpát-medence 325,4 ezer km². (A tanulmányunkban nem foglalkozunk a 18 km² területű, jelenleg Olaszországhoz tartozó Fiumével és az 1920-ban a Lengyelországhoz került 25 Árva és Szepes vármegyei településsel.) **Fontos megjegyeznünk, hogy a Kárpát-medencéről, mint önálló területegységről nem gyűjtenek a hivatalos statisztikák adatokat, ezért jelenleg csak a Kárpát-medence egyes országaira külön-külön vannak adatok és azok sem mindig vethetők össze egymással.** A kárpát-medencei országok között vannak EU-tagországok és vannak, amelyek (még) nem EU-tagok – ez még tovább árnyalja a képet és tovább nehezíti az egységes adatgyűjtést. A Kárpát-medence egészére vonatkozó adattáblákat tehát jelenleg csak saját adatgyűjtés révén, illetve becsléssel tudunk elkészíteni.

Trianon

Magyarország veszteségei a Trianonnal

Magyar Királyság területe és lakossága (Horvátország nélkül): 282 875 km², 18 264 000 fő

Trianon utáni Magyarország területe és lakossága: 93 073 km², 7 615 000 fő

<i>Elcsatolt országrészek</i>	<i>Terület</i>	<i>Népesség</i>	<i>Magyarok aránya</i>
Erdély, Partium, K-Bánát (Románia)	102 724 km ²	7 615 000 fő	31,6 %
Felvidék, Kárpátalja (Csehszlovákia)	61 661 km ²	3 518 000 fő	30,3 %
Horvátország, Bácska, Ny-Bánát (Szerb- Horvát-Szlovén Királyság; 1929-től Jugoszlávia, Horvátország nélkül)	20 913 km ²	1 510 000 fő	30,3 %
Ny-Magyarország (Burgenland) (Ausztria)	3 967 km ²	291 000 fő	8,9 %
Szepes és Árva vármegyéből csehszlovák megállapodás (1920) alapján Lengyelország	519 km ²	24 000 fő	1,0 %
Fiume (Rijeka) környéke rapallói szerződéssel Olaszorszáigé	18 km ²	49 000 fő	13,0 %
<hr/>			
A fenti országrész adatok összesen:	189 802 km ²	13 007 000 fő	
Magyar Királyság	282 875 km ²	18 264 000 fő	

Trianonnal 3,2 millió magyar került a szomszédos államokba. (Forrás: Magyar Nagylexikon XVII. kötet Szp-Umag – Magyar Nagylexikon Kiadó Budapest 2003.)

Magyarország	282 875 km ²	18 264 533 fő
Horvát Szlavónia	42 536 km ²	2 621 954 fő
Magyar Birodalom	325 411 km ²	20 886 487 fő

Forrás: MVSZ Magyarországtudományi Füzetek 4. Hogyan történhetett?

Magyarország lakosságának felosztása (Raffay Ernő 1990.)

Magyarország (csonka)	7 516 000 fő	93 000 km ²
Romániához	5 265 000 fő	102 000 km ²
Szerbia-Horvátországhoz	4 122 000 fő	63 000 km ²
Csehországhoz	2 576 000 fő	63 000 km ²
Ausztriához	358 000 fő	4 000 km ²

A Kárpát-medence lelki tartalma

A magyarság ősi élettere

„...nem jöttünk sehonnan, a magyarok őshazája a Kárpát-medence”

/Magyar Adorján 1995./

A Kárpát-medence a Föld különleges alakzata. A magyarság ősi szállásterülete, ahová több mint 1 100 évvel ezelőtt visszatértünk. Az, hogy a Kárpát-medence a magyarság ősi élettere, ahol mindent mi csináltunk, ez mindenki számára mérvadó, természetes. A távoli Japánban ezt nálunk jobban tudják ma is, ezért is nevezik így a Kárpát-medencét: „Hongári bondzsi”, azaz „Magyar-medence”. Onnan nézve ugyanis időtlen idők óta itt csak mi számítunk. Ezért nevezték el rólunk – vallja Bognár József.

A Kárpát-medence, mint energiaközpont

Az ősi, több ezer éves kultúrákkal rendelkező népek ismerik, elismerik jelentőségét. A NASA kiadásában megjelent Gaia-elmélet című munka azt írja, hogy Földünk élőlény, melynek a szív csakrája a Kárpát-medencében található. A Föld 7 energetikai központja közül a Pilisben található a szív csakra. A kozmoszból ide érkezik az az energia, melyet a szív csakra továbbít és pumpál szét a Föld egész területére. (A Pilis régebben nagyobb területet jelentett, mint a Pilis-csúcsot is magába foglaló fő vonulat, hosszú időn keresztül ez alatt a név alatt az egész Dunakanyart átölelő kiterjedt erdősültséget értették, ami a térképen tényleg egy szív alakot formáz meg. Sőt, egyes történészek szerint a mai Budai-hegységhez tartozó területek is a Pilishez tartoztak.)

A Föld szív csakrája

A tibetiek tudják, hogy a Föld központja, a szív csakrája itt, a Pilisben található. Így tudja ezt minden ősi, magas kultúrával rendelkező nép is. A Pilis központja Dobogókő, mely a szakrális beavatás központja. A Pilis a középkorban olyan védett és zárt területi rendszert alkotott, melybe idegen be nem hatolhatott, a bejárás tiltott volt. A dalai láma az 1980-as évek második felében kinyilatkoztatta, hogy a Földön a magyaroknak energiaközpontot védő szerepük van.

Gondolatok a Kárpát-medencéről

A hazánkra jellemző kedvező adottságok miatt, a történelem során folyamatosan a Kárpát-medence volt mások számára a megszerzendő és vonzó földterület.

Nem véletlen, hogy már Nagy Sándor hódító hadjáratának a célja is valószínűleg a Kárpát-medence és ezen belül a Pilis elfoglalása volt. A Pilisben akarta felépíteni a Nap palotáját. Tudta, hogy a Kárpát-medence megszerzésével a világ legnagyobb uralkodójává válhat. Szerencsénkre nem ért célba, útközben meghalt.

Bonfini, Galeotto és IV. Béla leírják, hogy Európa népei mind irigylik a magyaroktól a Kárpát-medence területét, az itt lévő gazdagságot, ezért gyűlölet veszi őket körbe. A középkorban úgy emlegették Magyarországot, hogy itt a leggazdagabb a föld, bő a hal áldás, nagymennyiségű a kenyérgabona, a bor pedig kiváló.

A későbbiek során Murád szultán (valószínűleg II. Murád, 1403/04-1452) tett olyan kijelentést, hogy aki elfoglalja Magyarországot, az ura az egész világnak – vagyis akié az energetikai központ, az a világ ura. Murádot a fia, II. Mehmed követte a trónon, aki Nándorfehérvárnál szenvedett vereséget Hunyadi Jánostól. Egy újabb emberöltővel később I. Szulejmán szultán az 1526. augusztus 29-i, mohácsi csata után seregeivel gyors ütemben a Duna mentén a Pilisig nyomult, leromboltatta a pilisi várakat, a falvak lakosságát kiirtatta, majd októberben hazatért. (Budát csak 1541-ben foglalta el.) Ez sem lehetett véletlen.

Brzezinski, az amerikai elnök nemzetbiztonsági tanácsadója, az 1970-es években leírta: *„Aki a világ fölötti uralmat meg akarja szerezni, annak el kell foglalnia a Föld szívét. Aki elfoglalja a Föld szívét, az birtokba vette Európát. Aki birtokba vette Európát, az ura az egész világnak.”*

Az 1990-es évek változását követően megnőtt a Kárpát-medence jelentősége. Történelméről, természeti értékeiről egyre több információ került nyilvánosságra, sorra alakultak szervezetek, melyek a Kárpát-medencében gondolkodtak. Ilyen szervezet a Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetsége (KÖSZ), amelynek 2011-es megalakításakor az alapítók megfogalmazták a BioChartát, a szervezet hitvallását: *„Európa szíve, a Kárpát-medence olyan ökológiai értékekkel van megáldva, melyek megóvása az itt élő népek közös felelőssége. A Kárpát-medencében működő bio- és ökogazdálkodó szervezetek sokat tehetnek a régió környezetének jobbá tételéért, a fenntartható gazdálkodás sikeréért és az eljövendő nemzedékek jogainak biztosításáért.”*

A BioCharta első aláírója, dr. Fazekas Sándor miniszter 2012. február 2-án, az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKi) által Gödöllőn megrendezett ökogazdálkodási konferencián tartott előadásában a Kárpát-medencéről a következőket mondta: *„A Kárpát-medence egy természeti csoda, aminek természetesen az ember is része, az itt élő népek és*

nemzetiségek műveltségével, termelési hagyományaival együtt. Nemcsak az ökológiai rendszereknek kell jól működniük ahhoz, hogy ez a csoda érvényre juthasson. Nekiünk is szorosan együtt kell működnünk egymással és a természettel. (...) A Kárpát-medence természeti erőforrásainak gazdagsága azt indokolná, hogy Magyarország ott legyen Európa élvonalában a kiváló minőségű, magas szinten feldolgozott biotermékeivel. A számok, az eredmények sajnos messze elmaradnak a lehetőségeinktől.”

A magyarok földszeretete

A Földön kevés hely maradt, ahol még jó minőségű, termékeny talajok vannak, de a Kárpát-medence, a Szent Korona országainak területe – hála Istennek – ilyen. A legnagyobb számban magyarok lakják ezt a területet, akik mindig is híresek voltak a földszeretetükről.

Ennek alátámasztására álljon itt egy 2007-ből származó idézet Kiszely Istvántól: *„Jó magyarnak lenni, mert a Kárpát-medencében lakhatunk, a hegykoszorú védő, ölelő karjai megvédenek minket természeti katasztrófáktól, éhínségtől, szárazságtól, vízhiánytól. (...) A Kárpát-medence mindig híres volt „zsiros” termőföldjéről, nagy és gyorsan növő erdélyi, dunántúli és felvidéki erdeiről, folyó menti tölgyeseiről, nemes vadállományáról, bővizű, halakban gazdag folyóiról (...). (...) Jó magyarnak lenni, mert a legnagyobb tettet már végrehajtottuk: megmaradtunk, megtartottuk életre valóságunkat, kultúránkat és nyelvünket.”*

Szerencsére a Kárpát-medencét még ma is főként a magyarok lakják, és még mindig jellemzi a természeti gazdagság, a kiváló adottságok. Azonban felgyorsult világunkban egyre inkább érdemes odafigyelnünk arra, hogy ez az adottság, ezek az értékek megmaradjanak. Ezért leginkább mi, magyarok tudunk tenni, akik legnagyobb számban élünk e különleges helyen. Ezért is lenne fontos, hogy minden magyar ember legyen tisztában azzal, hogy a szülőföldje iránti tisztelet mit is jelent és hogyan lehet a lakóhelyünket, az egész Kárpát-medencét épségben megőrizni a következő generációk számára. Ehhez ad iránymutatást a múltunk: a magyarság földszeretete.

Korábbi neves honfitársaink a talajról, a termőföldről a következőket írták:

- *„Szeressük a magyar termőföldet és a mezőgazdálkodás minden ágát, nemcsak azért, mert a sok pusztítást, szenvedést ért hazánk mindig a földjéhez ragaszkodó, földművelést szerető parasztságon épült újra, hanem azért is, mert a Gondviselő olyan csodálatos adottsággal és sajtósággal áldotta meg ennek a kis Magyarországnak a földjét, amely az egész világon egyedülálló! Hogy csak néhányat említsek meg ezek közül: nagy sikértartalmú búzáink, vitamindús, kitűnő ízű gyümölcsjeink, nagy mennyiségű és*

változatos gyógynövényeink mind-mind talajaink különleges alkotóelemeinek köszönhető.” /Imre József/

- „Bármilyen furcsán hangzik is némely füleknek, Földünk »laza, termékeny takarója«, pár centiméteres rétege tart el bennünket; – Horatius szerint – »akár fejedelmek, akár földhöz ragadt koldusok vagyunk.«” / Részlet dr. Sárközy Péter *Föld* című írásából/
- A talaj „az élet hordozója, az emberiség öröksége.” /Kádár Imre 2009./
- „A marék föld, melyet fölmarkolok, egy egész világ, mely nekem és nekiünk mindennapi kenyérünket adja meg, minden örömével és gazdagságával együtt. (...) Az édes anyaföld, ahová mindannyian egyszer visszatérünk, saját testiünkkel is táplálva az utánunk következő életeket. E vékony terítő, az altalaj tükre és a zöld növénytakaró közötti termőföld adja egy nemzet gazdagságát.” /Francé Rezső (Raul Francé)/
- „Ennek a mi földünknek olyan az illata, mint maga az élet. Aki beleereszti az eke vasát, az életet szánt magának. S aki kaszája mögött izzad, s tüdőre szívja a mező szagát... az életet szív magába...” /Wass Albert/
- A Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum főbejáratánál ez a felirat díszíti a falat:
„A FÖLD SZERETETE A HAZA SZERETETE.”
- Stefanovits Pál, a neves talajkutató professzor a talajélet megőrzését, visszaállítását a következőkben foglalta össze:
 1. Ne foglalj el a természettől több és jobb földet, mint amit okvetlenül szükséges!
 2. Ne engedd, hogy a víz elrabolja a talajt a gondjaidra bízott területről!
 3. Ne hagyd, hogy a szél elhordja a földet!
 4. Fölöslegesen ne taposd, ne tömörítsd a talajt!
 5. Csak annyi trágyát vigyél a talajba, amennyit a növény kíván!
 6. Csak jó vízzel öntözz, anélkül, hogy vízfelesleget okoznál!
 7. Ne keverj a talajba olyan anyagot, ami nem bomlik el benne, hacsak nem javítási céllal teszed!
 8. Ne vigyél a termőföldre mérgező anyagot, ami tönkreteszi a talaj élővilágát!
 9. A talaj termékenységét őrizd meg és ha lehet, növeld!
 10. Ne feledd, hogy a talajon nem csak állsz, hanem élsz is!
- Edmond Bordeaux Székely az 1978-ban megjelent, „Ökológiai Egészségkert, a túlélés” c. könyvében a következőket írja: „Az ökológiai kertészkedési rendszer három legfőbb pozitívuma: 1.: A természeti környezet állapotának javulása. (...) 2.: Az ökológiai kert javítja mindazok fizikai egészségét, akik annak termékeit fogyasztják. (...) 3.: A

gazdaság javulása. (...) az ökológiai kert, a munkalehetőség legtökéletesebb formáját nyújtja, ami nemcsak a család alapvető szükségleteit szolgáltatja, hanem egyúttal eleget tesz a kreatív, érzelmi, és intellektuális igényeknek is.”

- Böjte Csaba atya gondolatai a közelmúltból: „Arra buzdítok minden kedves Olvasót, hogy ne foglalkozzon a világ hisztijével, inkább ültessen a kertbe egy fát, gondozza a rózsabokrokat, főzön valami finomat, kedveskedjenek pajkosan egymással, és tegyék rendbe az otthonukat. Ettől jobb lesz a világ, értékesebb lesz az élet. Viszont ha bosszankodnak, pánikba esünk, akkor legfeljebb csak idegesebb lesz a világ. Ha azt mondanák, hogy itt a világ vége, akkor is szépen megöntözném a virágaimat és ebéd közben megnevettetném a gyermekeinket, mert a jó Isten ezt a feladatot bízta rám, és mert talán a friss virágok között, derűs együttlétben a világvége is elviselhetőbb lesz.”

Az ökológiai gazdálkodás a világban és Európában

Az ökológiai gazdálkodás világ- és európai szinten legismertebb védjegyei

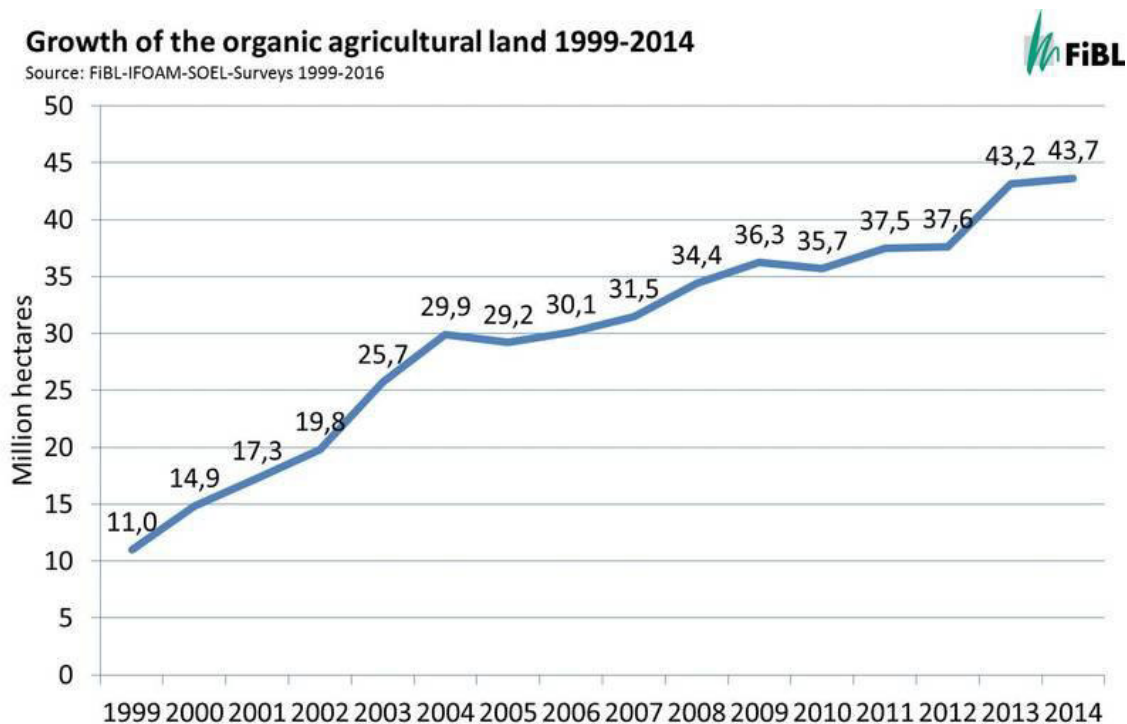
A világ ökotgazdálkodása

A világ és Európa ökotgazdálkodását Ziegler Gábor „Az ökológiai gazdálkodás helyzete Európában és Magyarországon” című diplomamunkája alapján ismertetjük, kiegészítve a frissebb adatokkal. Az áttekintésben rendre kitérünk Magyarország helyzetére is.

A 2014. év végén a világ 172 országában folytattak ellenőrzött ökológiai gazdálkodást, összesen 43,7 millió hektár területen. Ez az 1999-es érték négyszeresét jelenti, ami jól mutatja az ágazat utóbbi időben végbement gyors terjeszkedését, fejlődését. További 37,6 millió hektárt tett ki a vadon termő növények gyűjtőterülete és az egyéb nem mezőgazdasági terület. Itt másfél évtized alatt kb. tízszeres növekedés volt megfigyelhető, azaz e területek gyorsabb növekedést mutattak, mint az ökotterületek. A listavezető országok: Finnország (9,1 millió ha), Zambia (6,8) és India (4) voltak.

Az ökológiai gazdálkodás területének növekedése világszinten (1999-2014), millió ha

Forrás: WILLER, H.– LERNOUD, J. 2016, p. 46.

Az összes ökotgazdálkodási terület (azaz a 43,7 millió ha) kétharmadát (27,5 millió hektárt) a füves területek, legelők teszik ki. A szántóterületek 8,5 millió hektárral, míg az ültetvények, gyümölcsösök 3,4 millió hektárral járulnak hozzá az összes ökotterülethez. A maradékot az egyéb mezőgazdasági területek adják.

Az ökológiai gazdálkodásban a szántóföldi növények területének legnagyobb részét a gabonafélék (3,4 millió ha), a termesztett zöldtakarmány növények (2,6 millió ha) és az olajos magvak (1 millió ha) teszik ki. Az ültetvények, gyümölcsösök esetében az ökológiai gazdálkodásban a legnagyobb területen a kávé (741 ezer ha) és az olívafeleket (627 ezer ha) termesztik; jelentősebbnek mondható még a szőlő (316 ezer ha) és a diófélék (286 ezer ha) termesztése is.

***Az ökológiai gazdálkodás területének változása földrészenként, 2013-2014 között,
hektárban és százalékban***

(Forrás: WILLER, H.– LERNOUD, J. 2016, p. 46.)

Region	Organic agr. land [ha] 2013	Organic agr. land [ha] 2014	+/- hectares	+/- percent %
Africa	1'208'825	1'263'105	+54'280	+4.5%
Asia	3'408'912	3'567'474	+158'563	+4.7%
Europe	11'365'411	11'625'001	+259'590	+2.3%
Latin America	6'814'030	6'785'796	-28'234	-0.4%
North America	3'047'710	3'082'419	+34'710	+1.1%
Oceania	17'321'733	17'342'416	+20'683	+0.1%
Total**	43'162'855	43'662'446	+499'591	+1.2%

Source: FiBL survey 2016, based on data from government bodies, the private sector, and certifiers.
For detailed data sources see annex, page 315
** Total includes correction value for French Overseas Departments.

A fenti táblázat az ökoterületnek a földrészenkénti megoszlásának változását mutatja be 2013-2014 között, míg az alábbi táblázat a 2014. évi ökoterületnek az országonkénti megoszlását mutatja be. A legnagyobb ökoterületű országok Ausztrália (17,2 millió ha), Argentína (3,1 millió ha) és az Egyesült Államok (2,1 millió ha) voltak. Ausztrália listavezető helyezése annak tudható be, hogy ökoterületének 97 %-át adják az extenzív legelőterületek. Összesen 9 ország ökoterülete haladja meg az 1 millió hektáros értéket, ebből 4 európai állam (Spanyolo., Olasz., Francia. és Német.). A felsoroltakon túl még további tizennyolc európai állam előzi meg hazánkat, így Magyarország mintegy 125 ezer hektáros értékkel a lista közepén található.

Ökológiai gazdálkodásba vont terület országonként (az átállási területeket is beleértve), nagyság szerint csökkenő sorrendben 2014-ben (ha)

Forrás: WILLER, H.– LERNOUD, J. 2016, pp. 40-41.

Table 3: World: Organic agricultural land (including in-conversion areas) by country 2014 (sorted)

For an alphabetical country list (including information on data year), see page 311.

Country	Hectares	Country	Hectares
Australia	17'150'000	Bulgaria	74'351
Argentina	3'061'965	Belgium	66'704
United States of America	2'178'471	Sri Lanka	62'560
China	1'925'000	Paraguay	54'444
Spain	1'710'475	Ireland	51'871
Italy	1'387'913	Croatia	50'054
Uruguay	1'307'421	Norway	49'827
France	1'118'845	Netherlands	49'159
Germany	1'047'633	Ecuador	45'818
Canada	903'948	Viet Nam	43'007
India	720'000	Slovenia	41'237
Brazil	705'233	Samoa	40'477
Poland	657'902	Thailand	37'684
Austria	525'521	Saudi Arabia	37'563
United Kingdom	521'475	Nicaragua	33'621
Sweden	501'831	Colombia	31'621
Mexico	501'364	Madagascar	30'265
Turkey	491'977	Namibia	30'082
Czech Republic	472'663	Timor-Leste	25'479
Falkland Islands (Malvinas)	403'212	Honduras	24'950
Ukraine	400'764	Pakistan	23'828
Kazakhstan	291'203	Azerbaijan	23'331
Romania	289'252	Moldova	22'102
Peru	263'012	Burkina Faso	20'110
Greece	256'131	Syrian Arab Republic	19'987
Russian Federation	245'846	Chile	19'932
Uganda	240'197	Papua New Guinea	19'796
Finland	212'653	Côte d'Ivoire	19'548
Portugal	212'346	South Africa	19'501
Latvia	203'443	Republic of Korea	18'306
Tanzania, United Republic of	186'537	Ghana	15'563
Slovakia	180'307	Mozambique	15'421
Dominican Republic	166'220	Togo	15'321
Denmark	165'773	Panama	15'183
Lithuania	164'390	Guatemala	13'380
Ethiopia	160'987	Tajikistan	12'659
Estonia	155'560	Mali	11'919
Tunisia	139'087	Iran (Islamic Republic of)	11'601
Switzerland	133'973	Iceland	11'174
Sudan	130'000	Cambodia	9'889
Hungary	124'841	Japan	9'889
Bolivia	114'306	Serbia	9'548
Indonesia	113'638	Nepal	9'361
Philippines	110'084	Fiji	9'218
New Zealand	106'753	Morocco	8'660
Congo, D.R.	89'058	Costa Rica	7'832
Egypt	85'801	Zambia	7'552

Country	Hectares	Country	Hectares
Kyrgyzstan	6'929	Martinique (France)	248
Senegal	6'929	Channel Islands	240
Palestine, State of	6'896	Dominica	240
Bangladesh	6'860	Niue	164
Bhutan	6'829	Burundi	148
El Salvador	6'736	Kosovo	114
Sao Tome and Principe	6'706	Malawi	102
Israel	6'640	French Polynesia	93
Vanuatu	6'594	Grenada	85
Lao P.D.R.	6'275	Guadeloupe (France)	69
Taiwan	5'937	Iraq	51
Myanmar	5'320	Bahamas	49
Solomon Islands	5'302	Suriname	39
Nigeria	5'021	Oman	38
Kenya	4'894	Malta	34
Luxembourg	4'490	Jamaica	27
United Arab Emirates	4'286	United States Virgin Islands	26
Cyprus	3'887	Cook Islands	10
Montenegro	3'289	Swaziland	8
Macedonia, FYROM	3'146	Mauritius	6
Cuba	2'979	Mayotte	5
Haiti	2'878	Andorra	4
Angola	2'486	Belarus (Wild collection only)	
Jordan	2'371	Bermuda (Processing)	
Benin	2'344	Chad (Wild collection only)	
Rwanda	2'248	Guyana (Wild collection only)	
French Guiana (France)	2'014	Puerto Rico (area data not available)*	
Tonga	1'997	San Marino (Processing)	
Guinea-Bissau	1'843	Singapore (Processing)	
Comoros	1'723	Uzbekistan (Wild collection only)	
Kiribati	1'600	Venezuela (Processing)	
Georgia	1'292	Total**	43'662'446
Liechtenstein	1'135		
Lebanon	1'079		
Armenia	1'000		
Belize	892		
Algeria	700		
Réunion (France)	659		
Malaysia	603		
Lesotho	560		
Albania	515		
Zimbabwe	474		
New Caledonia	411		
Cameroon	380		
Bosnia and Herzegovina	353		
Niger	262		
Faroe Islands	253		

Source: FiBL survey 2016; based on information from the private sector, certifiers, and governments. For detailed data sources see annex, page 315

* For Puerto Rico the area data was not available

**Total includes correction value for French overseas departments

Ökogaárdálkodási terület az összes mezőgazdaságilag művelt terület arányában, országoként, nagyság szerint csökkenő sorrendben 2014-ben, százalékban

Forrás: WILLER, H.– LERNOUD, J. 2016, pp. 44-45.

Table 5: World: Shares of organic agricultural land by country 2014 (sorted)			
For an alphabetical country list (including information on data year), see page 311.			
Country	Share	Country	Share
Falkland Islands (Malvinas)	36.3%	Papua New Guinea	1.7%
Liechtenstein	30.9%	Uganda	1.7%
Austria	19.4%	Réunion (France)	1.6%
Sweden	16.4%	Tunisia	1.4%
Estonia	16.2%	Bhutan	1.3%
Samoa	14.3%	Canada	1.3%
Switzerland	12.7%	Israel	1.3%
Sao Tome and Principe	12.0%	Ireland	1.3%
Latvia	11.2%	Peru	1.2%
Czech Republic	11.1%	Comoros	1.1%
Italy	10.8%	Republic of Korea	1.0%
Slovakia	9.5%	Dominica	1.0%
Finland	9.4%	Ukraine	1.0%
Slovenia	8.9%	New Zealand	0.9%
French Guiana (France)	8.9%	Philippines	0.9%
Uruguay	8.8%	Moldova	0.9%
Dominican Republic	8.5%	Martinique (France)	0.9%
Faroe Islands	8.4%	Honduras	0.8%
Spain	6.9%	United Arab Emirates	0.8%
Timor-Leste	6.8%	Taiwan	0.7%
Tonga	6.4%	Grenada	0.7%
Portugal	6.3%	Panama	0.7%
Solomon Islands	6.3%	Nicaragua	0.7%
Denmark	6.3%	Montenegro	0.6%
Germany	6.3%	United States of America	0.6%
Lithuania	5.7%	Ecuador	0.6%
Belgium	4.9%	Belize	0.6%
Kiribati	4.7%	Tanzania, United Republic of	0.5%
Norway	4.6%	Azerbaijan	0.5%
Poland	4.3%	Iceland	0.5%
Australia	4.2%	Bahamas	0.5%
France	4.1%	Togo	0.5%
Croatia	3.8%	Ethiopia	0.5%
Vanuatu	3.5%	El Salvador	0.4%
Luxembourg	3.4%	Costa Rica	0.4%
Niue	3.3%	Viet Nam	0.4%
Greece	3.1%	India	0.4%
United Kingdom	3.0%	Democratic Republic of the Congo	0.4%
Channel Islands	2.7%	China	0.4%
Hungary	2.7%	Cook Islands	0.3%
Cyprus	2.7%	Malta	0.3%
Netherlands	2.5%	Bolivia	0.3%
Bulgaria	2.4%	Guatemala	0.3%
Mexico	2.3%	Macedonia, FYROM	0.3%
Egypt	2.3%	Brazil	0.3%
Sri Lanka	2.3%	Lao People's Democratic Republic	0.3%
Fiji	2.2%	Tajikistan	0.3%
Argentina	2.2%	Paraguay	0.3%
Romania	2.1%	Japan	0.3%
Turkey	2.0%	Jordan	0.2%
Palestine, State of	1.9%	New Caledonia	0.2%

Country	Share	Country	Share
Nepal	0.2%	Oman	0.002%
French Polynesia	0.2%	Malawi	0.002%
Indonesia	0.2%	Iraq	0.002%
Thailand	0.2%	Algeria	0.002%
Serbia	0.2%	Swaziland	0.001%
Cambodia	0.2%	Niger	0.001%
Burkina Faso	0.2%	Belarus (Wild collection only)	
Guadeloupe (France)	0.2%	Bermuda (Processing)	
Lebanon	0.2%	Chad (Wild collection only)	
Haiti	0.2%	Guyana (Wild collection only)	
Syrian Arab Republic	0.1%	Puerto Rico (area data not available)*	
Kazakhstan	0.1%	San Marino (Processing)	
Chile	0.1%	Singapore (Processing)	
Russian Federation	0.1%	Uzbekistan (Wild collection only)	
Guinea-Bissau	0.1%	Venezuela (Processing)	
Rwanda	0.1%	Total**	0.99%
Ghana	0.1%		
Côte d'Ivoire	0.1%	Source: FiBL survey 2016; based on information from the private sector, certifiers, and governments. For detailed data sources see annex, page 315	
Sudan	0.1%		
Pakistan	0.1%		
Namibia	0.1%		
Bangladesh	0.1%		
Colombia	0.1%		
Madagascar	0.1%		
Senegal	0.1%		
Benin	0.1%		
Kyrgyzstan	0.1%		
Armenia	0.1%		
Georgia	0.1%		
Suriname	0.05%		
Cuba	0.04%		
Myanmar	0.04%		
Albania	0.04%		
Mayotte	0.04%		
Zambia	0.03%		
Kosovo	0.03%		
Mozambique	0.03%		
Mali	0.03%		
Morocco	0.03%		
Lesotho	0.02%		
Iran (Islamic Republic of)	0.02%		
Andorra	0.02%		
Saudi Arabia	0.02%		
South Africa	0.02%		
Kenya	0.02%		
Bosnia and Herzegovina	0.02%		
Malaysia	0.01%		
Burundi	0.01%		
Nigeria	0.01%		
Jamaica	0.01%		
Mauritius	0.01%		
Angola	0.004%		
Cameroon	0.004%		
Zimbabwe	0.003%		

Source: FiBL survey 2016; based on information from the private sector, certifiers, and governments. For detailed data sources see annex, page 315

* For Puerto Rico, area data was not available

A 43,7 millió hektáros ökotérület a világ összes mezőgazdaságilag művelt területének mindösszesen csupán a 0,99 %-át jelenti. Az ezen mutató alapján elkészített, országokénti rangsorban hazánk szintén a középmezőnyben szerepel 2,7 %-os értékkel. Nemcsak Európa, de az egész világ vezető országa közé tartoznak e mutató tekintetében a következő országok: Liechtenstein (30,9 %), Ausztria (19,4 %), Svédország (16,4 %) és Észtország (16,2 %). Az európai országok közül előkelő helyen szerepel még Svájc (12,7 %), Lettország (11,2 %), Csehország (11,1 %), Olaszország (10,8 %), Szlovákia (9,5 %), Finnország (9,4 %) és Szlovénia (8,9 %).

2014-ben világszinten a biotermelők, bio vállalkozások száma elérte a 2,3 milliót (az ezredfordulón 200 ezer volt). Nagyrégiókat tekintve Ázsia kiemelkedik (4. táblázat). Országokat tekintve a legtöbb biogazdálkodót Indiában (650 ezer), Ugandában (190,5 ezer) és Mexikóban (közel 170 ezer) regisztráltak.

A biotermelők, bio vállalkozások száma földrészenként 2014-ben és változása az előző évi értékhez képest

(Forrás: WILLER, H.– LERNOUD, J. 2016, p. 58.)

Region	2013 [no.]	2014 [no.]	Change in numbers	Change in %
Africa	572'498	593'050	+20'552	+3.6%
Asia	726'325	901'528	+175'203	+24.1%
Europe	334'170	339'824	+5'654	+1.7%
Latin America	320'148	387'184	+67'036	+20.9%
North America	16'393	16'660	+267	+1.6%
Oceania	22'997	22'115	-882	-3.8%
Total	1'992'531	2'260'361	+267'830	+13.4%

Source: FiBL survey 2016; based on information from the private sector, certifiers, and governments. For detailed data sources see annex, page 315

Az organikus termékek piaci forgalma elérte a 80 milliárd amerikai dollárt (a növekedés itt másfél évtized alatt több mint 5-szörös volt). Az organikus piacot leginkább az Amerikai Egyesült Államok (35,9 Mrd USD = 27,1 Mrd EUR), Németország (10,5 Mrd USD = 7,9 Mrd EUR) és Franciaország (6,8 Mrd USD = 4,8 Mrd EUR) határozta meg.

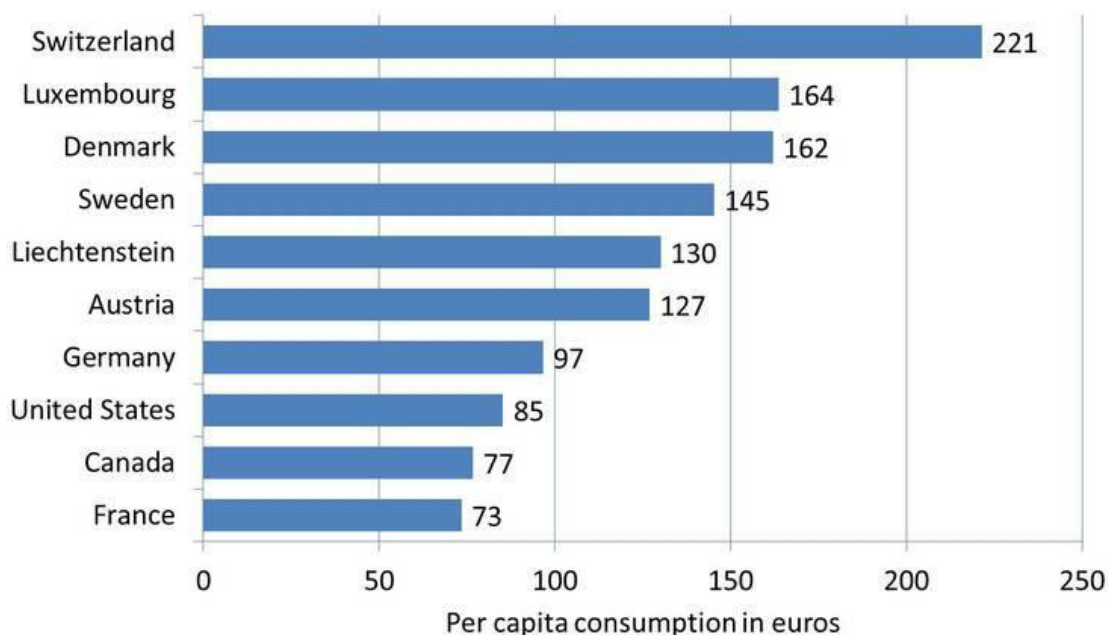
A biotermékek egy főre jutó fogyasztása átlagosan 11 USD = 14 EUR volt. E mutatóban az élen járó országok szinte kivétel nélkül mind európaiak: Svájc (221 EUR/fő), Luxemburg (164 EUR/fő) és Dánia (162 EUR/fő).

A bioélelmiszer-fogyasztásban élen járó országok 2014-ben, EUR/fő

(Forrás: FiBL)

The ten countries with the highest per capita consumption 2014

Source: FiBL-AMI survey 2016

A bemutatott adatokból jól látható, hogy az ökológiai gazdálkodás, világszinten is, ma már sokkal több, mint egy jó kezdeményezés, egy alulról, a civil szférából indult előremutató, környezettudatos szemléletű mozgalom. Egy olyan gazdasági ágazat jött létre a szervezett nemzetközi mozgalom nyomán, mely megjelenése óta, most már 4-5 évtizede, folyamatosan növekedést mutat. Ennek okai között nemcsak a megfelelő gazdasági keretrendszer megteremtése és a biotermékek iránti kereslet világszintű folyamatos növekedése áll. A környezetvédelmi szemlélet, a fenntarthatóságra való törekvés elterjedése miatt egyre többen jönnek rá, hogy a mezőgazdasági termelést tekintve a legtökéletesebb választ a jelenkor kérdéseire és a hosszú távú jövőnkre csakis az ökogazdálkodás adhat.

Európa ökológiaja

Az ágazat legfőbb mutatóit az előző alfejezetből megismerve, megállapíthatjuk, hogy a nagyrégiók közül Európa sok tekintetben az élen jár. Ennek talán az a legfőbb oka, hogy Európa az ökológiai gazdálkodás egyik legfőbb, talán legfontosabb bölcsője. A mai napig az élen jár az ágazat ügyének előmozdításában és gyakorlati megvalósításában.

WILLER, H.– LERNOUD, J. 2016 az alábbi mutatók, kulcsindikátorok felsorolásával foglalja össze az ágazat 2014. év végi helyzetét Európában (198. o.):

- 11,6 millió hektár ellenőrzött ökoterület, ebből az EU-országok összesen 10,3 millió hektárt tesznek ki. Élenjáró országok: Spanyolország 1,7 millió ha, Olaszország 1,4 millió ha, Franciaország 1,1 millió ha.
- Ökoterület a mezőgazdaságilag művelt területek arányában: teljes Európára 2,4%, az EU-ra 5,7%. Élenjáró országok: Liechtenstein (30,9%), Ausztria (19,4%), Svédország (16,4%).
- Növekedés 2013-2014 között: teljes Európa esetében +2,3%, EU esetében +1,1%. Élenjáró ország: Orosz Föderáció (+70%), Bulgária (+31%) és Horvátország (+23%).
- Legnépszerűbb szántóföldi növények: zöldtakarmány növények, gabonafélék és hüvelyesek.
- Legnépszerűbb ültetvények, gyümölcsök: olíva- és szőlőfélék, diófélék.
- Földhasználat: a) teljes Európára: 5,1 millió ha szántóföld; 1,4 millió ha ültetvény, gyümölcsös; 4,8 millió ha állandó gyeplő. b) EU-ra: 4,1 millió ha szántóföld; 1,2 millió ha ültetvény, gyümölcsös; 4,6 millió ha állandó gyeplő.
- Vadon termők gyűjtőterülete: teljes Európában 16,3 millió ha, EU-ban 11,7 millió ha.
- Biogazdálkodók, biovállalkozók száma: teljes Európára 339 824, míg az EU-ra 257 525. Feldolgozók száma: 51 495, ill. 49 968. Importőrök: 1 847, illetve 1 650.
- Bio piac: 26,1 Mrd EUR (teljes Európa), illetve 23,9 Mrd EUR (csak EU). Növekedés 2014-ben: +7,6%, ill. +7,4%. Élenjáró országok a növekedésben: Svédország, Norvégia. Az átlagos egy főre jutó fogyasztás (teljes Európa, ill. csak EU): 34, illetve 37 EUR/év.

A 2012-ben, illetve 2013-ban fennálló európai ökológiaja állapota a fentiekkel közelítőleg teljesen megegyező volt a FiBL&IFOAM előző évi statisztikai évkönyve alapján. Emiatt az alábbiakban közölt, ezen évekre érvényes adatokat tartalmazó táblázatok alkalmasak az európai helyzetkép elemzésére, a következtetések levonására.

Európa legtöbb országában határozottan kirajzolódik egy gyors ütemű fejlődés az ökoterületet tekintve. Sajnos Magyarország nincs az élen járó európai országok között az ökogazdálkodást tekintve.

2012 végén Európa 45 országában az ökoterület 11 171 413 ha volt. Ez az összes mezőgazdaságilag művelt terület 2,3%-át jelentette. Ezen a területen 321 630 gazdálkodó termelt bioélelmiszert. Az EU ökoterülete 9 992 425 ha (5,6%) volt és 253 377 gazdálkodó tevékenykedett a szektorban. Az Európai Unió 28 országának ökoterülete a 2002-2012 közötti időszakban 5 350 625 hektárról 9 924 942 hektárra, 85,4%-kal nőtt. Ha az uniós országok adatait együtt számoljuk a földrajzilag az EU területéhez szervesen kapcsolódó EFTA-országok (Svájc, Norvégia, Izland, Liechtenstein) területével, akkor azt látjuk, hogy az EU+EFTA-országok ökoterülete 5 497 155 hektárról 10 115 489 hektárra, 84%-kal nőtt. Az EFTA-országok összes ökoterülete tehát a tíz év alatt 146 530 hektárról 190 547 hektárra, 30%-kal nőtt.

Az EU országok két csoportja, az EU-15-ök csoportja – ezek gyakorlatilag a nyugat-európai országokat jelentik –, és a 2004-ben, illetve utána csatlakozott, a „volt szocialista országok” alkotta csoport összehasonlítása érdekes regionális jellemzőket mutat. Az EU-15-ök ökoterülete tíz év alatt 4 792 381 ha-ról 7 579 424 ha-ra, 58,2%-kal nőtt.

A növekedést felmutató EU-15 országok közül Görögország vezet, ahol mintegy tizenötszörösére nőtt az ökoterület, míg Spanyolországban, Franciaországban, Svédországban, Portugáliában és Belgiumban két-háromszoros növekedést regisztráltak. Kisebb mértékű volt a fejlődés Írországban (81,3%), Ausztriában (79,5%), míg átlag alatti volt Németországban (48,4%), Finnországban (26,2%), Hollandiában (12,7%) és Dániában (9,2%).

A 2004-ben, illetve azóta csatlakozott 13 országban a fejlődés üteme (+320,16%) több mint 5-szöröse volt az ún. fejlett nyugat-európai országok fejlődésének. Ennek az ágazatban közismert oka, hogy ezeknek az országoknak jelentősebb a fejlődési potenciálja, a felzárkózási igénye. A volt szocialista országok közül Bulgáriában, Romániában, Észtországban, Litvániában és Lengyelországban volt kiemelkedően magas a növekedés. Sajnos Magyarország a sor végére került a tíz éves növekedést tekintve. Ebben a csoportban nem találunk egyetlen olyan országot sem, ahol a vizsgált évtized alatt összességében csökkent volna az ökoterület.

Az EU- és az EFTA-országok ökoterületének változása 2002.12.31.-2012.12.31. között

(Szerkesztette: Dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor.)

országok	2002	2012	Változás 2002-2012		A változás szerinti sorrend	
	ha	ha	ha	%	országok	%
1. Görögország	28 944	462 618	433 674	1498,3	1. Horvátország	26 485,8
2. Belgium	20 241	59 718	39 477	195,0	2. Bulgária	7 727,4
3. Svédország	187 000	477 685	290 685	155,4	3. Ciprus	2 263,3
4. Spanyolország	665 055	1 593 197	928 142	139,6	4. Litvánia	1 682,9
5. Portugália	85 912	200 151	114 239	133,0	5. Görögország	1 498,3
6. Franciaország	509 000	1 032 941	523 941	102,9	6. Lengyelország	1 137,0
7. Luxemburg	2 004	3 924	1 920	95,8	7. Lettország	1 055,4
8. Írország	29 850	54 122	24 272	81,3	8. Románia	557,2
9. Ausztria	297 000	533 230	236 230	79,5	9. Észtország	371,8
10. Németország	696 978	1 034 355	337 377	48,4	10. Szlovákia	233,4
11. Finnország	156 692	197 751	41 059	26,2	11. Belgium	195,0
12. Hollandia	42 610	48 038	5 428	12,7	12. Svédország	155,4
13. Dánia	178 360	194 706	16 346	9,2	13. Spanyolország	139,6
14. Olaszország	1 168 212	1 096 889	-71 323	-6,1	14. Szlovénia	134,0
15. Nagy-Britannia	724 523	590 099	-134 424	-18,6	15. Portugália	133,0
EU-15	4 792 381	7 579 424	2 787 043	58,2	16. Csehország	107,8
16. Horvátország	120	31 903	31 783	26485,8	17. Franciaország	102,9
17. Bulgária	500	39 137	38 637	7727,4	18. Luxemburg	95,8
18. Ciprus	166	3 923	3 757	2263,3	19. Írország	81,3
19. Litvánia	8 780	156 539	147 759	1682,9	20. Ausztria	79,5
20. Lengyelország	53 515	661 956	608 441	1137,0	21. Norvégia	69,8
21. Lettország	16 934	195 658	178 724	1055,4	22. Németország	48,4
22. Románia	43 850	288 161	244 311	557,2	23. Izland	37,3
23. Észtország	30 552	144 147	113 595	371,8	24. Málta	30,0
24. Szlovákia	49 999	166 700	116 701	233,4	25. Finnország	26,2
25. Szlovénia	15 000	35 101	20 101	134,0	26. Magyarország	26,0
26. Csehország	235 136	488 658	253 522	107,8	27. Svájc	17,7
27. Málta	20	26	6	30,0	28. Hollandia	12,7
28. Magyarország	103 672	130 609	26 937	26,0	29. Liechtenstein	10,4
EU-N13	558 244	2 342 518	1 784 274	319,6	30. Dánia	9,2
EU-28	5 350 625	9 921 942	4 571 317	85,4	31. Olaszország	-6,1
1. Norvégia	32 546	55 260	22 714	69,8	32. Nagy-Britannia	-18,6
2. Izland	6 000	8 240	2 240	37,3		
3. Svájc	107 000	125 961	18 961	17,7		
4. Liechtenstein	984	1 086	102	10,4		
EFTA	146 530	190 547	44 017	30,0		
EU-28+EFTA	5 497 155	10 112 489	4 615 334	84,0		

EU-N13: E csoportban a szövegben említett, "másodrangú" országokat, a 2004-ben és utána csatlakozott közép-kelet-európai országokat értjük. **Megjegyzés:** Portugália esetében a legfrissebb adat a 2011. évi volt. Bulgária esetében a 2002. évi adat hiánya miatt a 2000. évről szóló adatot, míg Horvátországnál az 1998. évit adtuk meg. **Adatok forrása:** 1. FiBL and IFOAM (2014): The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2014. 2. Solti Gábor (2004): Magyarország öko-gazdálkodása az Európai Unióba történő csatlakozáskor. - Biogazda füzetek (4) - Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba.

A nyugat-európai országok, úgy tűnik, hogy „kiszervezték” a bioélelmiszer termelésük egy részét: szükségleteiket a tőlük keletebbre lévő országokból biztosítják. Ezt támasztja alá az EU- és EFTA-országok egy főre jutó bioélelmiszer fogyasztása, EUR-ban kifejezve. A Magyarorszáéhoz hasonló népességű és szinte pontosan ugyanannyi ellenőrzött ökoterrülettel bíró Svájcban hazánkhoz képest több mint a hatszázszorosát éri el ez a mutató (1 520, ill. 2,5 EUR/fő). Ezt csak importból tudják biztosítani.

Az EU- és az EFTA országok részesedése a földrész ökopiacából, 2013-ban

Szerkesztette: Dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor.

	<i>Forgalom (millió euró)</i>	<i>Európai arány (%)</i>
1. Németország	7 550	31,12
2. Franciaország	4 380	18,05
3. Nagy-Britannia	2 065	8,51
4. Olaszország	2 020	8,33
5. Svájc	1 668	6,88
6. Ausztria	1 065	4,39
7. Svédország	1 018	4,20
8. Spanyolország	998	4,11
9. Dánia	917	3,78
10. Hollandia	840	3,46
11. Belgium	403	1,66
12. Norvégia	224	0,92
13. Finnország	215	0,89
14. Lengyelország	120	0,49
15. Horvátország	104	0,43
16. Írország	99	0,41
17. Luxemburg	84	0,35
18. Románia	80	0,33
19. Csehország	70	0,29
20. Görögország	60	0,25
21. Szlovénia	49	0,20
22. Magyarország	25	0,10
23. Észtország	22	0,09
24. Portugália	21	0,09
25. Bulgária	7	0,03
26. Litvánia	6	0,02
27. Liechtenstein	5	0,02
28. Lettország	4	0,02
28. Szlovákia	4	0,02
30. Ciprus	2	0,01
Málta	n. a.	
Izland	n. a.	

Forgalmi adatok forrása: FiBL&IFOAM: The World of Organic Agriculture 2015. Az európai részesedési adatok a fenti kiadvány adataiból származtatott adatok (saját számítás).

A bioélelmiszer fogyasztás változása az EU- és az EFTA-országokban 2004-2013 között (EUR/fő)

Szerkesztette: Dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor.

Országcsoportok szerint						2013. évi rangsor szerint		
			2004	2007	2010	2013	EUR/fő	
EU-28	EU-15	Ausztria	35	89	117,8	127	1. Svájc	210
		Belgium	n. a.	27	38,8	36	2. Dánia	163
		Dánia	51	106	142,2	163	3. Luxemburg	157
		Finnország	38	12	14,9	40***	4. Liechtenstein	129
		Franciaország	32	30	52,3	69***	5. Ausztria	127
		Görögország	2	5*	5,2*	5	6. Svédország	106
		Hollandia	26	30	39,6	51***	7. Németország	93
		Írország	n. a.	17	23,1	22	8. Franciaország	69***
		Luxemburg	n. a.	86*	127,5	157	9. Hollandia	51***
		Nagy-Britannia	30	42*	32,2	33	10. Norvégia	44
		Németország	42	64	73,1	93	11. Finnország	40***
		Olaszország	42	32	29,8	31	12. Belgium	36
		Portugália	n. a.	7*	2,1	2	13. Nagy-Britannia	33
		Spanyolország	6	13	19,5**	21	14. Olaszország	31
		Svédország	47	53	86,1	106	15. Horvátország	25
	EU-13	Bulgária	n. a.	0,1	0,9	1	16. Szlovénia	24
		Ciprus	n. a.	2*	1,9*	2	17. Írország	22
		Csehország	0,9	5	6,5**	7	18. Spanyolország	21
		Észtország	n. a.	n. a.	8,8**	17	19. Észtország	17
		Horvátország	n. a.	6	15,6	25	20. Csehország	7
		Lengyelország	0,04	1*	1,5	3	21. Görögország	5
		Lettország	n. a.	n. a.	n. a.	2	22. Románia	4
		Litvánia	n. a.	n. a.	n. a.	2	23. Lengyelország	3
		Magyarország	0,3	2*	2,5**	2	24. Portugália	2
		Málta	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	24. Ciprus	2
		Románia	n. a.	0,1*	2	4	24. Lettország	2
		Szlovákia	n. a.	1*	0,7	1	24. Litvánia	2
		Szlovénia	n. a.	2*	18,6	24	24. Magyarország	2
EFTA	Izland	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	29. Bulgária	1	
	Liechtenstein	n. a.	86	100**	129	29. Szlovákia	1	
	Norvégia	4	17	23,5	44	Málta	n. a.	
	Svájc	105	105	152,5	210	Izland	n. a.	

* 2006. évi adat. ** 2009. évi adat. *** Saját számítás (alapadatok: ENSZ 2012, FiBL&IFOAM 2015). Adatok forrása: "FiBL&IFOAM: The World of Organic Agriculture" 2006., 2009., 2012., 2015. évi kiadása.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy miközben a fejlett nyugat-európai országok az öko-gazdálkodási ágazat folyamatos növekedésének katalizátorai, a Közép-Kelet- és Kelet-európai országoknak módjuk nyílik a felzárkózásra, előbbieik öko-termékek iránti felfokozott igényeit kielégítve.

A mezőgazdaság és az ökológiai gazdálkodás helyzete a Kárpát-medencében

Torockó és a Székely-kő látképe (Forrás: Gigapan.com)

A Kárpát-medence népessége

A Magyar Királyság népessége az 1910. évi népszámlálás alapján 20 886 487 fő volt. A Kárpát-medence népessége az adatgyűjtésünk alapján a 2015. évben 29 878 464 fő volt. Százöt év alatt a növekedés +8 991 977 fő.

Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint a népesség megoszlása az alábbi volt (Forrás: Raffay Ernő: Magyar Tragédia – Trianon 75 éve. Püski Kiadó, Budapest, 1995):

• magyar	54,5%
• német	10,4%
• tót	10,7%
• román	16,1%
• ruthén	2,5%
• horvát	1,1%
• szerb	2,5%
• egyéb	2,2%
Összesen:	100,0%

Az elcsatolt lakosság nemzetiségi aránya (Forrás: Raffay Ernő 1990):

- Romániához összesen 5 265 ezer fő, ebből 2 465 ezer fő nem román (46,8%), 2 800 ezer fő román (53,2%)
- Csehszlovákiához 3 576 ezer fő, ebből 1 874 ezer fő nem tót (52,4%), 1 702 ezer fő tót (47,6%)
- Jugoszláviához 4 122 ezer fő, ebből 1 366 ezer fő nem szerb és nem horvát (33,1%), 1 029 ezer fő szerb (25,0%), 1 727 ezer fő horvát (41,9%)
- Ausztriához 358 ezer fő, ebből 126 ezer fő nem német (35,2%), 232 ezer fő német (64,8%)

A Kárpát-medence jelenlegi népességi és vallási hovatartozásának megoszlását a mostani állapotfelmérés mintájára lehet – és kell – elvégezni.

A Kárpát-medence országaiban legutóbb 2011-ben elvégzett népszámlálás, az ekkor begyűjtött adatok alapján a statisztikai szakemberek elvégezték a népesség kiszámolását a Kárpát-medence területeire. A KorFa – Népesedési Hírlevél 2013. májusi számában megjelent tanulmány a népszámlálási adatoknak egy gondos és alapos kiértékelését adta, melynek táblázatos összesítését alább mellékeljük.

A tanulmányban a teljes Kárpát-medencei lakosság számát 2011 körül 25 701 602 főre tették. A magyar nemzetiségűek számát 10 411 818 főben adták meg, ami a teljes lakosság 40,5%-ának felel meg. A szerzők által államalkotó nemzetnek nevezett csoport összlétszámát 12 076 309 főnek (47%), míg az egyéb kisebbség számát 3 213 475 főnek (12,5%) adták meg.

Népszámlálási eredmények a Kárpát-medencéből 2011 körül (fő)				
	lakosság	magyar nemzetiségű	államalkotó nemzet	egyéb kisebbség, nem nyilatkozik
Magyarország	9 937 628	8 314 029		1 623 599
Erdély, Partium, Bánát	6 475 894	1 224 937	4 816 895	434 062
Felvidék	5 397 036	458 467	4 352 775	585 794
Vajdaság	1 931 809	251 136	1 289 635	391 038
Kárpátalja	1 249 000	141 000	1 000 000	108 000
Muravidék	118 988	4 000	105 000	9 988
Burgenland*	286 215	10 000	250 000	26 215
Eszék-Baranya megye	305 032	8 249	262 004	34 779
Kárpát-medence össz.	25 701 602	10 411 818	12 076 309	3 213 475

* *Burgenland 2001: Umgangssprache;*

Táblázat forrása: *KorFa, 2013/2, p.2.*

A KorFa által közölt táblázat adatai közül figyelemreméltó Erdély, Partium és Bánát adatsora: a teljes lakosság közel 6,5 millió fős számához képest a magyarság számát 1 224 937 főben (19%) adták meg, míg a románokét 4 816 895 főben (74,4%). A KorFa tanulmány szerzői szerint „*A tíz évvel ezelőtti népszámlálások eredményeihez viszonyítva a Kárpát-medence lakossága csökkent, a csökkenés meghaladta az 1 millió 100 ezer főt.*” (p. 3.)

A jelenlegi, 2016-os felmérésünk szerint a Kárpát-medence lakossága 29 878 464 fő Horvátországgal együtt. Horvátország nélkül 25 653 148 fő. Ez utóbbi adatot alapul véve, az eltérés a mi, napjainkra vonatkozó számításunk és a 2011. évi népszámlálási adat között 48 454 fő (0,19%). Az általunk számított adat ennyivel kevesebb az öt évvel korábbi népszámlálási adathoz képest. A két adat tehát jó korrelációt mutat.

2000-ben, a világ egyik legautentikusabbnak elismert folyóiratában, az USA-ban megjelenő *Science*-ben, Semino és 16 genetikus munkatársa közös közleményt tettek közzé. A magyar népesség vonatkozásában az alábbi megállapításokat tették:

1. A magyar nép ősei napjainktól számolva 35-40 ezer évvel ezelőtt Európában elsőként megjelent európai őstelepések közt voltak.
2. A magyar nép populációgenetikai szempontból ma Európa egyik legkarakteresebben elhatárolható népessége.

3. A magyar nép legközelebbi - genetikai szinten igazolható - rokonai, a lengyel, az ukrán, valamint a horvát nép.

A Semino-féle genetikai vizsgálatsorozat eredménye szerint a magyar férfiak 93,7%-a négy ősapától ered és a jelenleg itt élő magyar férfiak 73,3%-a már a kőkorszak legelején is itt élő férfi populáció leszármazottja.

Semino és munkatársai megállapították, hogy *„A recens minták azt mutatják, hogy a 132 magyarországi és 99 székelyföldi férfitől, valamint ugyanolyan 113, illetve 84 nőtől nyert minta összetétele nem különbözik egymástól, és valamennyiüknek jó kilenctizede az európai őslakosságával egyezik meg.”* Ezek alapján a székely és magyar nem különbözik egymástól. Tehát megállapítható, hogy az úgynevezett honfoglalók csak hazatértek őseik földjére, vérrokonai közé - írja Ceke András. (Forrás: Costa del Sol magazin¹)

Csak igazat adhatunk Drechsler Miksának, Temesvár főrabbiának, aki 1910-ben állítólag így nyilatkozott: *„Ti magyarok vagytok a legősibb nemzet, minden ma élő nemzet közül. Még a kivonulás előtt, Egyiptomban, már ott is megjelentek lovasaitok, és tudtuk rólatok, hogy ősidők óta léteztek. Amikor a XIX. század végén a kiegyezés után, a kultúrpolitikai terrort már nem lehetett fenntartani tovább, a tudományos kutatásban újra felbukkant a szkíta-hun irányzat, osztrák ügynökök kerestek meg, komoly összeget ajánlottak, hogy a dolog ne derüljön ki. És mi meg is tettük a megfelelő lépéseket.”*

A Trianonkor elszakított területeken találkozhatunk olyan ősi nemesi magyar családok nevét viselő személyekkel, akik már szlovák, román keresztnevet viselnek és egyetlen magyar szót sem ismernek.

A Kárpát-medence népességének megítélésekor szembeűnő, hogy az őslakos, többségi magyarságon kívül milyen változásokon, asszimilációs folyamatokon mentek át egyes kisebbségi népcsoportok.

A hivatalos elnevezés szerint a tótok, akik évszázadokkal ezelőtt a délszláv népcsoportoktól elszakadva, a balkáni hegyek közül vándoroltak északra, a múlt évszázad elején szlovákká, majd 1920-1993 között csehszlovákká, közben rövid időre újra szlovákká váltak. Kiegészültek azokkal a magyarokkal, akik érdeküktől vezérelve nevükben és identitásukban asszimilálódtak (pl. Magyarová, Kovácsová).

¹ Forrás: A Costa del Sol magazin honlapján 2014. február 10. 19:01-kor publikált, „DNS vizsgálat eredménye: a magyarok nem hont foglaltak, hanem haza jöttek!” című internetes cikk. Pontos hivatkozás (2016.11.25. 13:05-i állapot szerint letöltve): <http://costadelsolmagazin.com/content/dns-vizsgalat-eredmenye-magyarok-nem-hont-foglaltak-hanem-haza-jottek>

Az egykor hivatalosan oláhoknak nevezett népcsoport magát ma már románnak nevezi. A magyarok közül itt is hasonló asszimilálódás tapasztalható. A Délvidéken a rácok ma már szerbek. Az ukránok voltak szovjetek. A szászok, svábok, osztrákok ma már német nemzetiségűek.

A saját adatgyűjtésünk eredményeként a következő népességi adatsort kaptuk:

A kárpát-medencei területegységek és a teljes Kárpát-medence népessége

Területegység (ország, régió, megye, tartomány)	Adat évszáma	Lakosság fő
Magyarország	2015	9 937 628
Horvátország (Horvát Szlavónia)	2015	4 225 316
Szlovénia (Muravidék)	2010,2014,2016	116 078
Ausztria - Őrvidék (Burgenland)	2014	285 685
Szlovákia	2014,2015	5 421 349
Ukrajna – Kárpátalja	2010,2015	1 254 448
Románia: Partium, Erdély, Székelyföld	2014-2016	6 721 071
<i>Szatmár</i>	2014-2016	338 322
<i>Bihar</i>	2014-2016	568 940
<i>Arad</i>	2014-2016	424 070
<i>Temes</i>	2014-2016	696 621
<i>Máramaros</i>	2014-2016	468 516
<i>Szilágy</i>	2014-2016	217 394
<i>Kolozs</i>	2014-2016	701 196
<i>Fehér</i>	2014-2016	333 524
<i>Hunyad</i>	2014-2016	398 843
<i>Krassó-Szörény</i>	2014-2016	282 449
<i>Beszterce-Naszód</i>	2014-2016	282 547
<i>Maros</i>	2014-2016	543 775
<i>Szeben</i>	2014-2016	399 982
<i>Hargita</i>	2014-2016	307 612
<i>Brassó</i>	2014-2016	550 885
<i>Kovászna</i>	2014-2016	206 395
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	2011, 2014	1 916 889
KÁRPÁT-MEDENCE	2015	29 878 464
Magyarország (Magyar Királyság)	1910	20 886 487
Változás (1910-2015)	105 év	+8 991 977

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.

A Kárpát-medence területe

A Kárpát-medence területét – ahogy ezt már korábban kifejtettük – azonosnak vesszük a Magyar Királyság területével.

A Kárpát-medencére vonatkozóan csak a Magyar Királyság idejéből vannak hivatalos statisztikai adataink. Ez alapján a mezőgazdasági földterülete a következőképpen oszlik meg:

A Kárpát-medence (Magyar Királyság 1910.)		
Területe:	325 411 km ²	100,0%
Termőterülete:	30 316 000 ha	93,2%
Mezőgazdaságilag művelt terület:	21 556 000 ha	66,2%
Szántóterület:	14 261 000 ha	43,8%

Szerkesztette: dr. Solti Gábor, 2015.

Az adatgyűjtésünk során az egyes országok Kárpát-medencén belüli területeinek az adott országok statisztikai hivatala által közölt adatokat vettük alapul. Ez alapján a Kárpát-medence területe az alábbi táblázat szerint oszlik meg. (Megjegyezzük, hogy mivel a mezőgazdasági adatokat rendre hektárban adják meg, a későbbiekben mi is a hektárra számított területet vettük alapul. Egy négyzetkilométer száz hektárt jelent.)

A táblázatból jól látható, hogy az 1910-es és a jelenlegi adatok között jelentős eltérés látható (13 246 km², 4%). Ennek csak egy része magyarázható a Magyar Birodalom egy kis részének Lengyelországhoz, illetve Fiume Olaszországhoz történő kerülésével. Az eltérés még adódhat a Horvátország esetében különböző forrásokból vett adatok miatt is.

A jövőben a számítások módszerének a finomítása adhat választ ezekre a kérdésekre.

A kárpát-medencei területegységek és a Kárpát-medence jelenlegi területe

Területegység (ország, régió, megye, tartomány)	Terület km²
Magyarország	93 030
Horvátország (Horvát Szlavónia)	56 594
Szlovénia (Muravidék)	1 337
Ausztria - Őrvidék (Burgenland)	3 965
Szlovákia	49 035
Ukrajna – Kárpátalja	12 800
<i>Románia: Partium, Erdély, Székelyföld</i>	<i>100 293</i>
Szatmár	4 418
Bihar	7 544
Arad	7 754
Temes	8 697
Máramaros	6 304
Szilágy	3 864
Kolozs	6 674
Fehér	6 242
Hunyad	7 063
Krassó-Szörény	8 520
Beszterce-Naszód	5 355
Maros	6 714
Szeben	5 432
Hargita	6 639
Brassó	5 363
Kovászna	3 710
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	21 603
KÁRPÁT-MEDENCE	338 657
Magyarország (Magyar Királyság)	325 411
Változás (1910-2015)	+13 246

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.

A Kárpát-medence mezőgazdasága

A kárpát-medencei földterület megoszlása

	<u>Magyar Királyság 1910.</u>	<u>Kárpát-medence 2015.</u>
Területe:	32 541 100 ha (100,0%)	33 865 700 ha (100,0%)
Termőterülete:	30 316 000 ha (93,2%)	28 820 907 ha (85,1%)
Mezőgazdaságilag művelt terület:		
	21 556 000 ha (66,2%)	17 602 252 ha (52,0%)
Szántóterület:	14 261 000 ha (43,8%)	11 439 299 ha (33,8%)

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.11.29.

A Kárpát-medence termőterülete és a művelés alól kivett területe

A KSH honlapján megtalálható Fogalomtár szerint² „*Termőterület: A mezőgazdasági terület (szántó, kert [konyhakert], konyhakert, gyümölcsös, szőlő, gyepek), erdő, nádas, halastó együttes területe.*” Sajnos mivel a nádasok és halastavak területére vonatkozó nyilvános adatokat a szomszédos országok statisztikai hivatalai ugyanilyen formában a legtöbb esetben nem közölnek, sőt, egyes országokban a termőterület kategória sem létezik, így ezeket kénytelenek voltunk elfogadni és figyelmen kívül hagyni a saját számításainknál.

Ahol nem volt termőterület adatunk, ott az összes mezőgazdasági terület és az erdőterület összegét tekintettük a teljes termőterületnek. Ez azzal is járt, hogy **a Kárpát-medencére vonatkozó, általunk számított termőterület adat egy nagyságrendileg megfelelő, ugyanakkor hozzávetőleges adatot jelent**, és kis mértékben, 0,5%-kal eltér attól az összegtől, amit az általunk jelen tanulmányban 2015. évre közölt erdőterületek és összes mezőgazdasági területadatok összeadásával kapunk. Az említett adatgyűjtési kérdések az egyes kárpát-medencei országok statisztikus szakembereinek bevonásával a jövőben megválaszolhatók, tisztázhatók lesznek, amennyiben felmerül egy pontosabb számítás igénye; jelen munka keretei, időbeli korlátja és célja erre nem adtak módot számunkra.

Dr. Dömsödi János „Földminősítés és földértékelés” című könyvében így ír a termőföldről: „*A Föld szilárd felszínének csupán 14%-a termőföld. Ez az arány az Európai Unión belül 34%, Magyarországon 60%! Ezért hazánk óriási előnye az EU legtöbb tagországával szemben, hogy jó minőségű termőföldön gazdálkodhat. Egyre fontosabb szempont az egészséges élelmiszerek előállítása, amelyben meghatározó szerepe van a hazai talajoknak (a földminőségének). A mai Magyarország nemzetgazdaságában a nemzeti vagyon közel fele részét a termőföld teszi ki.*” (Dömsödi J. 2011. p. 83.) A KSH Fogalomtár a következőképp írja le a művelés alól kivett terület fogalmát. „*Mezőgazdasági művelés alatt nem álló, illetve arra nem alkalmas földterület, mint pl. a közutak, vasutak, közterek, beépített és beépítetlen építési telkek, gyárak és ipartelepek, az egyéb földrészteléken az épületek és építmények által elfoglalt terület, gazdasági udvarok, temetők, folyók, árkok, csatornák, természetes tavak, víztározók, sziklás, kavicsos, terméketlen területek, kőfejtők, pihenő- és díszkertek, melyek a gazdaság működéséhez szükségesek. A művelés alól kivett terület fogalma 1961-ig megfelel a földadó alá nem eső terület (FANET) fogalmának.*”

² Pontos hivatkozás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/agrar/html/fogalomtar.html> (2016.11.25.-i állapot szerint)

A Kárpát-medence termőterülete 1910-ben 30 316 000 hektár volt. Ez a Magyar Királyság területének 93,2%-át jelentette. *A művelés alól kivett terület* az ország területének 6,8%-a (2 225 100 ha) volt ebben az évben.

A jelenlegi felmérésünk alapján a Kárpát-medence termőterülete 28 820 907 hektár (a teljes terület 85,1%-a), ami 1 495 093 hektárral (4,9%-kal) kevesebb, mint a százöt évvel korábbi adat.

Magyarországon a 2015. év végi állapot szerint 7 380 781 hektár a termőterület. Ez az ország területének 79,4%-a. A KSH nyilvántartása szerint a művelés alól kivett terület az elmúlt negyed század alatt 848 100 hektárral, 79,4%-kal nőtt, elérve az 1 915 600 hektárt, amely hazánk teljes területének 20,6%-a. Több mint az ország teljes erdőterülete. Ez nagyobb terület, mint az Észak-Alföld régió (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék) teljes területe (1 772 314 ha) vagy a Dél-Alföld régió három megyéjének (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád) teljes területe (1 833 455 ha). Aggasztó, hogy az ún. rendszerváltás óta nagyobb területet vontak ki a művelés alól, az élelmiszertermelésből, mint az előtte levő hetvenöt év alatt; és a folyamat tovább folytatódik, folytatódhat.

A művelés alól kivett terület fogalmát azonban nem mindegyik kárpát-medencei ország statisztikai hivatala ismeri, így ezen országok (Horvátország, Szlovákia, valamint Muravidék) esetében ezt az adatot csak saját számítással tudtuk megbecsülni. E becsléshez az alapot – jobb módszer és egyéb vonatkozó adatok (pl. beépített területadatok) híján – azon tézis alkalmazása jelentette, hogy egy adott ország vagy terület egység teljes területe az összes termőterületének és a művelés alól kivett területének az összege. Tehát ha a teljes terület és a termőterület már ismert volt, ki tudtuk számítani a művelés alól kivett területet is. (Ahol megtaláltuk az adott ország statisztikai hivatala által közölt adatot, ott azt raktuk bele a táblázatunkba.)

Amikor a Kárpát-medence 2015. évi teljes terület adatából kivontuk az általunk kiszámított 2015. évi kárpát-medencei összes termőterület adatot, 5 044 841 hektárt kaptunk művelés alól kivett területnek. Ez mintegy 7%-kal (343 401 hektárral) eltér attól az összegtől, amit a begyűjtött hivatalos adatok és az általunk számított további három db művelés alól kivett területadat összeadásával kapunk (4 701 440 ha). Az azonban egyértelműen kirajzolódik, hogy **a Kárpát-medencében napjainkban mintegy 5 millió hektárt tesz ki a művelés alól kivett terület. Ez a teljes terület kb. 15%-át jelenti. Százöt év alatt több mint a duplájára nőtt a művelés alól kivett terület nagysága a Kárpát-medencében.**

A Kárpát-medence termőterülete és művelés alól kivett területe

Területegység (ország, régió, megye, tartomány)	Terület ha	Termőterület ha	Művelés alól kivett terület ha
Magyarország	9 303 000	7 380 781	1 915 590
Horvátország (Horvát Szlavónia)	5 659 400	4 296 640	1 362 760
Szlovénia (Muravidék)	133 700	80 557	53 143
Ausztria - Őrvidék (Burgenland)	396 500	291 971	13 349
Szlovákia	4 903 500	4 409 732	493 768
Ukrajna – Kárpátalja	1 280 000	1 235 200	44 800
Románia: Partium, Erdély, Székelyföld	10 029 348	9 345 438	683 837
<i>Szatmár</i>	441 800	397 480	44 305
<i>Bihar</i>	754 400	699 081	55 346
<i>Arad</i>	775 400	727 774	47 635
<i>Temes</i>	869 700	815 148	54 517
<i>Máramaros</i>	630 400	600 956	29 480
<i>Szilágy</i>	386 448	351 023	35 355
<i>Kolozs</i>	667 400	605 227	62 213
<i>Fehér</i>	624 200	557 260	66 897
<i>Hunyad</i>	706 300	652 622	53 645
<i>Krassó-Szörény</i>	852 000	817 140	34 836
<i>Beszterce-Naszód</i>	535 500	499 394	36 126
<i>Maros</i>	671 400	626 970	44 418
<i>Szeben</i>	543 200	509 675	33 573
<i>Hargita</i>	663 900	638 033	25 857
<i>Brassó</i>	536 300	493 584	42 725
<i>Kovászna</i>	371 000	354 071	16 909
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	2 160 300	1 780 588	134 193
KÁRPÁT-MEDENCE	33 865 748	28 820 907	5 044 841
Magyarország (Magyar Királyság)	32 541 100	30 316 000	2 225 100
Változás (1910-2015)	+1 324 648	-1 495 093	+2 819 741

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.

A Kárpát-medence erdősültsége

A KSH besorolása szerint az erdőterületek a termőterülethez tartoznak, annak részét jelentik. A KSH Fogalomtár szerint „Erdő: Minden olyan földterület, amelyen a legnagyobb területet összefüggően erdei fák, cserjék foglalják el. Az erdő művelési ág részét képezik továbbá azok az erdei faiskolák is, amelyekben a gazdaság saját felhasználására szaporítóanyagot az erdőn belül termelnek, az erdőként nyilvántartott szélfogó erdősávok, védősávok, élősövények stb. illetve a karácsonyfának telepített területek. A kereskedelmi célú és az erdőn kívül található erdészeti faiskolák nem tartoznak ide; számbavételük a szántó művelési ágban történt.”

A történelem előtti korban a Kárpát-medence nagy részét erdő borította. Amikor az emberiség a gyűjtögető, vadászó életmódról áttért a legeltető, földművelő életmódra, egyre nagyobb területeken irtotta ki az erdőt. Ekkor még azért, hogy életteret biztosítson a megélhetéséhez: hogy mezőgazdaságilag művelhető területet nyerjen. Ekkor még nem beszélhetünk a művelés alól kivett területekről (utak, autópályák, vasút, lakóterületek, ipari parkok, bevásárlóközpontok, gyárak stb.), melynek nagysága napjainkra elérte csak Magyarországon a kétmillió hektárt, akkora területet, mint Magyarország teljes erdőterülete.

A Kárpát-medencében az erdőt alkotó főbb fajok a tölgy, a csertölgy, a bükk, a gyertyán, az akác, a nyár, a nyír, a lucfenyő, a jegenyefenyő, a vörösfenyő, az erdeifenyő és a feketefenyő. Ezen kívül még előfordul a kőris, a juhar, a szil, a hárs, az éger és a fűz. Újabban elterjedőben van a tájidegen bálványfa.

Raffay E. 1995. szerint Trianonkor „A mezőgazdasági művelési ágakon belül Magyarország számára az egyik legnagyobb veszteséget az erdők elvesztése jelentette. Magyarország erdőterülete 1913-ban 7 400 000 hektár volt, melyből 1 964 000 hektár fenyőerdő, 3 661 000 hektár bükk- és más lomberdő és 1 775 000 hektár fenyőerdő.” (p. 158.)

Az erdőterület és erdősültség változásait az alábbi táblázatban foglaltuk össze. A Magyar Királyság területén a kiegyezéskor, 1867-ben az erdősültség mértéke 13 197 702 kat. hold (azaz 7 594 749 ha) volt. Ez az ország teljes területének (325 411 km²) a 23,34%-át tette ki. Az 1910-es statisztikai összeírás adatai alapján a Magyar Királyság – a Kárpát-medence – erdőterülete 15 223 000 kat. hold (8 760 000 ha) volt, az ország teljes területének 26,92%-a. A trianoni diktátum során ennek 87,95%-a (13 389 000 kat. hold = 7 704 901 ha) elveszett, idegen fennhatóság alá került.

Magyarország erdősültségének változása

			Dunántúl	Alföld	É-Magyaró.	Együtt
Magyar Királyság	1896*	erdőterület (ezer ha)	2 500	450	1 050	4 000
		erdősültség (%)	67,7	10,6	74,7	43,0
	1912**	erdőterület (ezer ha)	n.a.	n.a.	n.a.	8 884
		erdősültség (%)	n.a.	n.a.	n.a.	27,34
Magyarország	1935***	erdőterület (ezer ha)	596	186	318	1 100
		erdősültség (%)	n.a.	n.a.	n.a.	11,8
	1938	erdőterület (ezer ha)	599	189	319	1 107
		erdősültség (%)	16,2	4,5	22,6	11,9
	1996	erdőterület (ezer ha)	833	513	366	1 712
		erdősültség (%)	22,7	11,9	27,3	18,4
2012	erdőterület (ezer ha)	n.a.	n.a.	n.a.	8 884	
	erdősültség (%)	n.a.	n.a.	n.a.	27,3	

*Azonos területnagyságokra vonatkoztatva

**A teljes Magyar Királyság területére vonatkozó adat.

***Kataszteri nyilvántartás alapján. (Az erdészeti hatóságok szerint összesen 1 173,5 ezer ha volt az összes erdőterület 1935-ben.)

A táblázat a Magyar Nagylexikon és az Új Idők Lexikona (1938) nyomán saját szerkesztés.

A Magyar Királyság utódállamaiban, a Kárpát-medence területén lévő erdősültség a teljes területhez viszonyítva az alábbi képet mutatja napjainkban (2010-2015 közötti adatok):

	<u>erdőterület</u>	<u>teljes terület %-ában</u>
Románia (Partium, Erdély, K-Bánát, Székelyföld)	3 378 033 ha	33,68
Horvátország	2 759 011 ha	48,75
Szlovákia	2 020 116 ha	41,20
Magyarország	1 939 520 ha	20,85
Ukrajna (Kárpátalja)	727 040 ha	56,80
Ausztria (Őrvidék, Burgenland)	120 537 ha	30,40
Szerbia (Délvidék, Vajdaság, Szerémség)	117 091 ha	5,42
Szlovénia (Muravidék)	14 048 ha	10,51
Kárpát-medence	11 075 396 ha	32,70

Az adatgyűjtésünk alapján a Kárpát-medencében egy évszázad alatt 2 315 396 hektárral (26,4%-kal) nőtt az erdőterület, és jelenleg meghaladja a 11 millió hektárt (11 075 396 ha). Ez a mai kárpát-medencei összterületnek a 32,7%-át jelenti. Tehát 105 év alatt közel 6 százalékponttal nőtt a kárpát-medencei erdőterület.

A Kárpát-medence erdőterülete

Területegység (ország, régió, megye, tartomány)	Erdő ha
Magyarország	1 939 520
Horvátország (Horvát Szlavónia)	2 759 011
Szlovénia (Muravidék)	14 048
Ausztria - Órvidék (Burgenland)	120 537
Szlovákia	2 020 116
Ukrajna – Kárpátalja	727 040
Románia: Partium, Erdély, Székelyföld	3 378 033
<i>Szatmár</i>	73 444
<i>Bihar</i>	198 373
<i>Arad</i>	219 149
<i>Temes</i>	108 574
<i>Máramaros</i>	290 041
<i>Szilágy</i>	106 336
<i>Kolozs</i>	163 766
<i>Fehér</i>	227 846
<i>Hunyad</i>	365 592
<i>Krassó-Szörény</i>	411 390
<i>Beszterce-Naszód</i>	194 695
<i>Maros</i>	209 451
<i>Szeben</i>	200 175
<i>Hargita</i>	237 574
<i>Brassó</i>	206 466
<i>Kovászna</i>	165 161
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	117 091
KÁRPÁT-MEDENCE	11 075 396
Magyarország (Magyar Királyság)	8 760 000
Változás (1910-2015)	+2 315 396

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.

Egyéb termőterületek

A KSH termőterület definíciója tartalmazza a **nádasok és halastavak területét** is. A KSH Fogalomtár szerint ez utóbbi kategóriák az alábbiakat jelentik:

- „Nádas: Minden olyan többnyire vízzel borított terület, amelyen ipari, építőipari, vagy mezőgazdasági felhasználásra alkalmas nád, vagy gyékény terem.”
- „Halastó: Minden olyan természetes, vagy mesterséges vízfelület, amelyet haltenyésztésre használnak, ideértve a telettető és ivadéknevelő tavakat, a váltógazdálkodásra berendezett halastavakat, valamint mindezek tartozékait. 1973-ig a halastó a művelés alól kivett terület művelési ágba tartozott, 1974-től önálló művelési ág, amelybe – a korábbiakkal ellentétben – nem tartozik bele a mesterséges víztározók területe.”

Sajnos ezekre a területtípusokra nem találtunk az egyes kárpát-medencei országokban megfelelő, összevethető adatokat, ilyen kategóriákban legjobb tudomásunk szerint jelenleg csak a KSH gyűjt és közöl rendszeresen nyilvános adatokat.

Az összes termőterület adat azonban tartalmazza ezeket a területeket is.

A Kárpát-medence eltartóképesége

Alapvetően a termőterülettel függ össze az eltartóképeség. Ennek kiszámításához Kádár Imre professzor egyik 2009-es publikációja adhat támpontot, mely szerint 2 000 m² földterület alkalmas 1 fő élelmiszerrel történő ellátásához. A számításnál a termőterületre egy kerekített számot, a 30 millió hektárt használtuk, ami a jelenlegi tényleges termőterület nagyságrendjét jelenti, nem pedig hektárnyi pontosságú adatot. (A számítás célja a kárpát-medencei eltartóképeség nagyságrendi meghatározása volt.)

A Kárpát-medence eltartóképesége	
1 fő élelmiszerrel történő ellátásához 0,2 ha szükséges (Kádár Imre 2009.)	
Összes termőterülete:	30 millió ha (mezőgazdaságilag művelt terület + erdő, nádas, halastó)
Potenciális eltartóképesége:	150 millió fő
Mezőgazdaságilag művelt területe:	21 millió ha (szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő, gyepek)
A művelt terület alapján számított eltartóképesége:	105 millió fő

Szerkesztette: dr. Solti Gábor, 2015.

A Kárpát-medence tehát elméletileg akár 150 millió főt is el tudna élelemmel látni, megfelelő földhasználat és gazdálkodás esetében. Még akkor is 105 millió főt – a jelenlegi kárpát-medencei lakosságszám 3,5-szeresét (!) – kapunk, ha csak a művelt területet vesszük alapul a számításhoz. Ez nagyon jól alátámasztja azt, hogy a Kárpát-medencében a termőföldet különösen meg kell becsülnünk, mert óriási értéket képvisel, a jövőbeli boldogulásunk, megélhetésünk alapját jelenti.

A Kárpát-medence eltartóképeségének említésekor gyakran előkerül egy 120 millió fős adat. Ez a nagyságrend a mi számításunknak is megfeleltethető, azonban pontos forrását nem sikerült fellelni, ezért úgy fogalmazhatunk, hogy a köznyelven forgó említett adat egy jól közelítő becslést jelent.

A Kárpát-medence mezőgazdaságilag művelt területe

A mezőgazdaságilag művelt terület a **termőterülethez tartozik**, és a következő alkategóriákra szokták tovább bontani: szántóterület; rétek, legelők; szőlőterület; a gyümölcsösök területe; konyhakertek területe. A három leggyakrabban előkerülő mutatója: a mezőgazdaságilag művelt összterület, a szántóterület és a rétek, legelők területe. (Ezeket hektárban adják meg.)

A művelt terület vonatkozásában a gyümölcsösökre és a konyhakertekre csak jelenkori adatokat találtunk (azt is szinte csakis hazánkra), a Magyar Királyság területéről ilyen kategóriákban tudomásunk szerint nem történt összeírás.

A KSH Fogalomtár értelmezésében „Mezőgazdasági terület: A művelés alatt álló szántó, kert (konyhakert), gyümölcsös, szőlő és (belterjes és külterjes) gyepek együttes területe.”

Ide kapcsolódik a művelési ágak és a használt föld terület fogalma:

- *„A művelési ág a földterületre jellemző, tényleges hasznosítási módot jelenti, mely lehet szántó, kert (konyhakert), gyümölcsös, szőlő, gyepek (rét, legelő), erdő, nádas, halastó és művelés alól kivett terület.”*
- *„Használt föld terület: Mezőgazdasági hasznosítású földterület számbavételének fogalmi kategóriája. Azt a földterületet jelenti, amely a megfigyelési időszakban a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdaság – a földtulajdoni nyilvántartástól függetlenül – tényleges használatában volt, vagyis az adott területen a földhasználó viselte a művelés kockázatát, övé volt a földhasznosításból elért haszon, vagy ráfizetés. Egy adott gazdaság földhasználat szerint rendelkezhet saját tulajdonú (a gazdasághoz tartozók tulajdonában lévő, eladható, elajándékozható földterületek), bérelt (bérleti szerződés alapján a használatért pénzben, vagy természetben bérleti díjat fizet), egyéb jogcímen használt (bizonyos hivatal – erdész, lelkész, tanár, stb. – betöltése címén kapott terület, vagy egyéb – pl. elhagyott – díjmentesen megművelt terület valamint a részes művelésű, továbbá a szivességi földhasználat) földterülettel. A földhasználatba a mezőgazdasági művelés alatt nem álló területek és utak is beletartoznak. Összehasonlíthatóságot korlátozó tényező, hogy 1992. január 1-jével a belterületi kerteket művelés alól kivett területként kellett nyilvántartani. A statisztikai megfigyelés során ezek a területek 1995-től folyamatosan a tényleges használatnak megfelelő művelési ágba kerültek.”*

A Kárpát-medence mezőgazdaságilag művelt területe

Területegység (ország, régió, megye, tartomány)	Mezőgazdaságilag művelt terület					
	Összes ha	Szántó ha	Rét, legelő ha	Szőlő ha	Gyümölcsös ha	Konyhakert ha
Magyarország	5 346 445	4 331 701	761 479	80 608	92 172	80 485
Horvátország (Horvát Szlavónia)	1 537 629	841 939	618 070	25 587	30 112	2 150
Szlovénia (Muravidék)	64 076	52 183	9 165	1 897	790	n.a.
Ausztria - Órvidék (Burgenland)	200 056	152 106	11 494	15 339	792	n.a.
Szlovákia	2 389 616	1 411 294	881 283	26 359	16 565	n.a.
Ukrajna – Kárpátalja	473 600	209 331	235 852	3 700	13 600	n.a.
Románia: Partium, Erdély, Székelyföld	5 844 060	2 863 012	2 878 184	27 386	75 419	n.a.
<i>Szatmár</i>	317 515	229 778	75 649	3 821	8 267	n.a.
<i>Bihar</i>	487 072	308 819	172 209	2 222	3 822	n.a.
<i>Arad</i>	494 647	350 634	135 077	3 764	5 172	n.a.
<i>Temes</i>	691 299	531 472	147 303	4 121	8 403	n.a.
<i>Máramaros</i>	305 528	81 072	217 907	243	6 306	n.a.
<i>Szilágy</i>	238 950	120 559	110 999	2 529	4 863	n.a.
<i>Kolozs</i>	432 835	182 570	245 482	247	4 536	n.a.
<i>Fehér</i>	323 131	129 503	187 990	4 656	982	n.a.
<i>Hunyad</i>	281 235	78 956	201 217	4	1 058	n.a.
<i>Krassó- Szörény</i>	396 915	129 628	255 741	772	10 774	n.a.
<i>Beszterce- Naszód</i>	297 600	98 594	190 212	408	8 386	n.a.
<i>Maros</i>	411 131	220 797	183 519	1 664	5 151	n.a.
<i>Szeben</i>	303 619	118 498	177 175	2 839	5 047	n.a.
<i>Hargita</i>	395 393	78 453	316 124	35	781	n.a.
<i>Brassó</i>	281 251	120 528	159 384	60	1 279	n.a.
<i>Kovászna</i>	185 939	83 151	102 196	1	592	n.a.
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	1 746 770	1 577 733	141 665	9 535	17 837	n.a.
KÁRPÁT- MEDENCE	17 602 252	11 439 299	5 537 192	190 411	247 287	n.a.
Magyarország (Magyar Királyság)	21 556 000	14 261 000	6 950 000	345 000	n.a.	n.a.
Változás (1910- 2015)	-3 953 748	-2 821 701	-1 412 808	-154 589	n.a.	n.a.

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.

Összes mezőgazdaságilag művelt terület

Az összes mezőgazdaságilag művelt területet tekintve közel 4 millió hektáros (3 953 748 ha), 18,3%-os csökkenést tapasztalunk 1910 és 2015 között. Míg 1910-ben az akkori 21,5 millió hektáros adat az összes terület 66,2%-át és a termőterület 71,1%-át jelentette, addig a mai 17,6 millió hektáros érték az összes terület 52,0%-át és a termőterület 61,1%-át teszi ki.

Szántó

A szántóterület 2,8 millió hektárral, mintegy 20%-kal csökkent 1910 és 2015 között. 1910-ben az akkori 14,3 millió hektáros adat az összes terület 43,8%-át, a termőterület 47,0%-át és az összes mezőgazdasági terület 66,2%-át. 2015-ben a kárpát-medencei szántóterület 11,4 millió hektár volt, mely az összes terület 33,8%-át, a termőterületnek a 39,7%-át, míg az összes mezőgazdaságilag művelt területnek a 65,0%-át jelenti.

A KSH Fogalomtára szerint a szántó kategóriába tartozik *„Minden olyan terület, amely rendszeres szántóföldi művelés alatt áll, tekintet nélkül arra, hogy a talajmunkát milyen módon végzik, vagy a területen átmenetileg növénytermelést nem végeznek (ugaroltatják). A parlagterületek is idetartoznak, amit pihentetés céljából vontak ki a művelésből. Ide tartoznak a faiskolák (dísz- és gyümölcsös faiskolák, szőlőiskolák, erdészeti faiskolák, kivéve a gazdaság saját igényeinek kielégítésére telepített, erdőben található erdészeti faiskola), az évelő növények (pl. lucerna, szamóca), a gyógy- és fűszernövények területe. A szántóföldi és kertészeti növényekkel hasznosított konyhakert területe ide tartozik, amennyiben a termelés nem a gazdaságban dolgozó személyek fogyasztását elégíti ki.”*

Rét, legelő (gyep)

A KSH definíciója a gyepre: *„A rétként vagy legelőként hasznosított területet jelenti. Rét: olyan füves terület (ideértve a mesterségesen füvesített területeket is), amelynek fűtermését rendszeresen kaszálással hasznosítják, tekintet nélkül arra, hogy esetenként legeltetik. Legelő: olyan füves terület (ideértve a mesterségesen füvesített területeket is) amelyet rendszeresen legeltetéssel hasznosítanak, tekintet nélkül arra, hogy esetenként kaszálják. Ide tartoznak a rendszeresen legeltetésre használt, fásított legelők is.”*A statisztikai hivatal megad egy bővebb értelmezést is mindkét alkategóriára, melyben mindkét esetben feltételként megadja, hogy *„amely legalább 5 évet meghaladóan, ugyanazon területen helyezkedik el”*.

„Időszaki gyepek: A szántóterületet 1-5 évig terjedő időszakokra elfoglaló ún. időszaki gyepek területe, amelyen a szántóföldi vetésciklusban szereplő fű vagy füves keveréket termelnek, amelyben a fű a domináns növény. Elszámolása a szántó művelési ágban történik.”

A KSH az 5 évet meghaladóan, ugyanazon területen elhelyezkedő gyepterületet állandó gyepterületként határozza meg, melyet „A gazdálkodás intenzitása alapján belterjes (intenzív) vagy külterjes (extenzív) gyepekként lehet számba venni.”

A belterjes (vagy intenzív) gyepek „Olyan állandó rét vagy legelő, amely jó vagy közepes minőségű talajon található, és/vagy öntözéssel, műtrágyázással vagy más agrotechnikai művelettel teszik alkalmassá az intenzív gyepgazdálkodásra.”

A külterjes (vagy extenzív) gyepek „Olyan állandó rét vagy legelő, amely gyengébb minőségű talajon található. Alacsony fűhozamú rét esetén általában nem kaszálják, legelő esetén csak időszakos, illetve eseti legeltetéssel hasznosítják. Általában magasabban fekvő, dombos vagy hegyvidéki részekben található, és agrotechnikai műveletekkel nem törekednek a fűhozam növelésére.”

A saját táblázatainkban mi a „rét, legelő” elnevezést használtuk. E kategória értéke a Kárpát-medencében 1910-ben közel 7 millió hektárt tett ki, ami az összes terület 21,4%-át, a termőterület 22,9%-át, míg az összes mezőgazdaságilag művelt terület 32,2%-át jelentette. Ugyanakkor 2015-ben már csak alig haladta meg az 5,5 millió hektárt (az összes terület 16,4%-át, a termőterület 19,2%-át, a mezőgazdasági terület 31,5%-át). Ez 105 év alatt 20%-os csökkenést jelent.

Szőlő

E statisztikai kategóriához szintén több KSH-definíció kapcsolódik:

- „Szőlő (művelési ág): Azok a szőlőterületek, amelyeken a szőlőtőkék szabályos sor- és tőtávolságra találhatók, és a főnövény a szőlő. A szőlőterület állhat többféle szőlőfajtából. A szőlőterület a termő területeken túl a még, illetve a már nem termő szőlőterületeket is tartalmazza. A szőlő művelési ág része a konyhakerten belüli szőlőterület (szőlőlugas) is, amennyiben összefüggően (azonos sor- és tőtávolságban) telepítették és területe eléri vagy meghaladja a 200 m²-t.”
- „Szőlő bruttó területe: Az ültetvény teljes területe, amely a művelőutak és fordulók területét is tartalmazza.”

- *„Szőlő nettó területe: A szőlőtőke tenyészterületének és a tőkék számának szorzata, amely nem tartalmazza a művelőutak és fordulók területét. A „Fajtacsoportok” szerinti területi adatok a nettó területre vonatkoznak.”*
- *„Szőlőültetvény: Az 500 m² vagy annál nagyobb méretű, szőlővel összefüggően beültetett (telepített) terület, amelyet szőlő vagy szőlő szaporítóanyagának előállítása céljából művelnek. A szőlőültetvények alapismérvei: helye (település, dűlő, helyrajzi szám), jellege (áruszőlő, nemes fajtájú törzsültetvény, nem művelt, selejtezésre, újraterelítésre engedélyezett, még nem termő új telepítés), térállása, művelésmódja, kora.”*

A kárpát-medencei szőlőterület 105 év alatt közel a felére, 345 ezer hektárról 190,4 ezer hektárra csökkent. Ez 154,6 ezer hektáros (44,8%-os) csökkenést jelent.

1910-ben a szőlőterület a teljes kárpát-medencei terület 1,06%-át, a termőterület 1,14%-át és a mezőgazdasági terület 1,6%-át tette ki. 2015-ben már csupán a terület 0,56%-át, a termőterület 0,66%-át, míg a mezőgazdasági terület 1,08%-át.

Gyümölcsös

A statisztikai kategóriához tartozó KSH Fogalomtárbeli meghatározások az alábbiak:

- *„Gyümölcsös (művelési ág): Gyümölcsstermő fákkal vagy bokrokkal beültetett terület, amelyen a főnövény a gyümölcsfa, illetve bokor. A gyümölcsös állhat többféle gyümölcsfajból is (pl. alma, körte, cseresznye stb.). A gyümölcssterület a termő területeken túl a még, illetve már nem termő gyümölcsös területeket is tartalmazza. A statisztikai számbavételnél a gyümölcsös művelési ág része a konyhakerten belül összefüggően (azonos sor és tőtávolságban) telepített gyümölcsös terület is, amennyiben a törzsös gyümölcsfajok esetében 400 m²-t, illetve a bogyós gyümölcsfajok esetében pedig a 200 m²-t eléri vagy meghaladja. 1949-ig a gyümölcsösök a kert művelési ágba tartoztak.”*
- *„Gyümölcsös bruttó területe: A gyümölcsösültetvény **teljes területe**, (határvonaltól határvonalig), amely a művelőutak és fordulók területét is magába foglalja.”*
- *„Gyümölcsös nettó területe: A gyümölcsfa (-bokor) tenyészterületének és azok számának szorzata, amely nem tartalmazza a művelőutak és fordulók területét. A*

gyümölcsfajokra vonatkozó területnagyság és jellemzői nettó területben (hektárban) értendők.”

- *„Gyümölcstetvény: Az 1500 m² vagy annál nagyobb méretű, **törzsös gyümölcsfával**, valamint az 500 m² vagy annál nagyobb méretű, **bogyós gyümölccsel összefüggően telepített terület, amely egy gyümölcsfajból áll, és egy évben telepítették (adott év őszén és a következő év tavaszán történt telepítés is egyazon évnak számít).**”*
- *„Gyümölcsfajok: **Törzsös gyümölcsfajok: alma, körte, birs, cseresznye, meggy, kajszli, őszibarack, szilva, dió, mandula, gesztenye, mogyoró, naspolya. Bogyós gyümölcsfajok: málna, málna-szeder, szeder, piros és fehér ribiszke, feketeribiszke, ribiszke-köszméte (rikö), köszméte (egres), szamóca, bodza, homoktövis, kerti és vörös áfonya, fekete berkenye (arónia).**”*

A kárpát-medencei gyümölcsösök területére nem lehet elvégezni az 1910-2015 közötti összehasonlítást, mivel az 1910. évről nincs ilyen adat.

2015-ben a Kárpát-medencében ez a kategória 247 287 hektárt tett ki a saját adatgyűjtésünk alapján. Ez a teljes kárpát-medencei területnek a 0,73%-át, a termőterületnek a 0,86%-át, míg az összes mezőgazdaságilag művelt területnek az 1,4%-át jelenti.

Konyhakert

A KSH Fogalomtár szerint *„Kert: A gazdaság többi részétől elkülönített vegyes hasznosítású, rendszerint ház körüli terület. 1949-ig tartalmazta a gyümölcsös művelési ág területét is. 1995-től csak a gazdasághoz tartozó személyek fogyasztására termesztett növények területét (konyhakert) jelenti, innen értékesítésre csak az esetleg képződő – kis mennyiségű – fölösleg kerülhet.”* Tehát a statisztikai „kert” fogalom lényegében a konyhakerteket jelenti. Ezt teljes mértékben alátámasztja ez a meghatározás: *„Konyhakert: A gazdasághoz tartozó személyek fogyasztására termesztett növények területét (konyhakert) jelenti, amely a gazdaság többi részétől elkülönített, rendszerint ház körüli terület. Innen értékesítésre csak az esetleg képződő – kis mennyiségű – fölösleg kerülhet.”*

A kárpát-medencei gyümölcsösök területére nem lehet elvégezni az 1910-2015 közötti összehasonlítást, mivel az 1910. évről nincs ilyen adat. Sajnos ugyanez igaz a 2015. évre is, ugyanis meglepő módon, hazánkon kívül csak Horvátország volt az az ország, ahonnan ilyen

adatot sikerült felkutatnunk. Amíg Horvátországban 2 150 hektárt tettek ki a konyhakertek, ami a gyümölcsösökkel összevetve elenyésző adat, addig Magyarországon a konyhakertek 80,5 ezer hektáros területe majdnem elérte a gyümölcsösök területértékét (92,2 e ha).

A konyhakertek jelentősége hazánkban azonban nagyobb, mint amit a számok sugallnak: dr. Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter úr az elmúlt években több alkalommal is kihangsúlyozta e témakör kulcsszerepét. Ugyanis a konyhakertek százezrek, sőt, milliók számára teszik lehetővé, hogy saját családjuk éves zöldség-gyümölcsigényének nagy részét maguk termeljék meg. Emellett a környezeti nevelés, a fenntarthatóságra törekvés szempontjából is érdemes megbecsülnünk a kerteket, és ösztönöznünk kell az embereket arra, hogy a konyhakertek, zártkertek ne parlagon heverjenek, hanem továbbra is műveljék őket és számuk a jövőben még tovább gyarapodjon. Ezt szolgálja a nagy hagyományra visszatekintő kertmozgalom Magyarországon, melynek fő letéteményese a Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége. De ugyanilyen célt szolgáló és fontos program napjainkban a néhány éve elindult és egyre népszerűbb „Legszebb konyhakertek” verseny, valamint megemlíthetjük a Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért által meghirdetett, „*Magyar Biokert – Termeljük meg saját bioélelmiszereinket!*” nevű kezdeményezést is.

A Magyar Biokert mozgalmat 2014-ben, Piliscsabán, a XII. Sárközy Péter Tudományos Emlékülésen hirdette meg dr. Solti Gábor, a Sárközy Péter Alapítvány kuratóriumi elnöke. E konferencia résztvevőit köszöntőlevelében üdvözölte dr. Fazekas Sándor miniszter úr is, aki kitért a Magyar Biokert mozgalomra is: „(...) *minden elismerést és támogatást megérdemel a Sárközy Péter Alapítvány, amely már több mint egy évtizede folytatja egész társadalmunk számára hasznos tevékenységét, úttörő munkáját. (...) Ha fontos számunkra az egészséges, vegyszerektől mentes ételmiszer és étkezés, akkor ennek legkézenfekvőbb módja, ha saját magunk termeljük meg. Ha nem használunk szintetikus szereket, akkor garantáltan bioélelmiszert fogyaszthatunk. Garantáltan friss lesz az a gyümölcs, amit mi szedünk le a fáról. Garantáltan friss lesz az a zöldség, amit a kiskertünkben szedünk. Védjük a környezetünket, testmozgást végzünk, és még spórolunk is.*”

A konyhakertek nemcsak hazánkban, hanem a Kárpát-medence minden országában betöltenek hasonló szerepet. Szerencsére sok helyen nem is szükséges a magyarországihoz hasonló népszerűsítő programokat szervezni, mert mind a mai napig egy fontos és élő hagyomány a vidéki családi házaknál a konyhakertek művelése. A legjobb példákat erre talán Erdélyben találhatjuk, de ugyanígy kiemelhető a Délvidék is.

Dr. Fazekas Sándor Karcagon, 2013-ban, a „Legszebb konyhakertek” program ünnepélyes díjátadóján a következőket mondta: *„A konyhakerti gazdálkodás fenntartja a tájra jellemző termelési kultúrát, a családban tovább örökíti a művelési hagyományokat és biztosítja az őshonos, ritka növényfajok továbbélését. (...) Ma Magyarországon csaknem 200 ezer hektár elhanyagolt zártkert található, melynek termesztésbe vonása jelentősen növelhetné a családok zöldség- és gyümölcs-önellátását.”*

Bódi Szabolcs, aki a Magyarok Szövetsége alelnöke és Kunszentmárton polgármestere, a Demokrata 2011. augusztus 11-i számában „Böszörpuszta büszke népe...” címmel megjelent cikkében a témáról így írt: *„A termék fogyasztóhoz való közvetlen eljuttatása, ami most célként fogalmazódik meg a vidékfejlesztési miniszter úr által jegyzett programban, egybevág a mi elképzeléseinkkel. Amikor ilyen párhuzamokat láttunk a Magyarok Szövetsége és a kormány tevékenysége között, akkor mi is bátorságot merítettünk ahhoz, hogy a harmadik Magyarok Országos Gyűlésén már egy sokkal messzebb mutató politikai és gazdasági üzenetet fogalmazzunk meg. Ez a nemzeti önellátás a Kárpát-medencében. A Kárpát-medence gyümölcsei, zöldségei, ízei egy olyan magas táp- és élvezeti értékkel bíró színes paletta, amelyet méltatlanul hanyagoltunk el az elmúlt fél évszázad során. (...) Itt az ideje a Németh László-i gondolat újrafogalmazásának, a Kert-Magyarország megteremtésének. Hévízeink, egészséges termőtalajunk, kiváló génállományú szarvasmarháink, sertéseink, tyúkjaink mind az önellátásra készítetnek minket. Előbb-utóbb a Kárpát-medence jóval többet fog termelni, mint amit a hazai piac felvenni képes. A Kárpát-medencében sosem lesz természeti katasztrófa, olyan pusztító földrengés vagy cunami, ami tönkretenné a termést. Az önellátás a nemzet továbbélésének garanciája. A megtermelt termékek értékesítése újabb munkahelyeket teremt.”*

Véleményünk szerint az egészséges, vegyszermentes élelmiszerek említésekor kizárólag a bioélelmiszerekre szabad gondolni, azokat kell ez alatt érteni, ugyanis vitán felül áll, hogy nem létezik egészségesebb az ökológazdálkodás módszerei szerint előállított élelmiszereknél.

Közismert, hogy a konyhakertekben leginkább a családok számára szükséges zöldségfélét termesztik. A családok éves zöldségigényét, illetve az ennek megtermeléséhez szükséges terület nagyságát a Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetségének 2013-ban megjelent *„Kertbarát Mozgalom Magyarországon”* című kiadványa az alábbi táblázat szerint közli:

Egy öttagú család éves friss zöldség igénye és az ennek megtermeléséhez szükséges terület					
	m ²	kg		m ²	Kg
zöldborsó	40	20	uborka	10	20
zöldbab	40	20	főzőtök	10	25
paradicsom	25	100	vöröshagyma	40	50
paprika	35	50	fokhagyma	4	3
korai fejeskáposzta	15	20	sárgarépa	25	30
késői fejeskáposzta	20	50	petrezselyem	30	20
karalábé	8	20	egyéb zöldségek	40	25
kelkáposzta	8	8	összesen:	350	461

Forrás: Kertbarát Mozgalom Magyarországon 2013 - KKOSZ

A fentiek alapján 1 fő szükséglete (burgonya nélkül): 70 m²

Paszternák Ferenc 2003-ban megjelent „Biozöldségek termesztése” című kiadványában megállapítja, hogy „a zöldségfogyasztás Magyarországon ma mintegy 40 termesztett hazai és 20-25 külföldi zöldségfélére korlátozódik a világ több mint 200 zöldségféléje közül.” Könyvében 44 zöldségféle és 3-féle gomba ökológiai termesztését ismerteti. (Az 1994-ben megjelent, „Biogazda 2. Szántóföldi és kertészeti növénytermesztés” című alapmű 42-féle zöldséget tárgyal.) Az ökológiai gazdálkodók képzése számára készült felsőoktatási tankönyv, a 2002-es, dr. Radics László professzor által szerkesztett „Ökológiai gazdálkodás II.” című kiadvány az alábbi listát közli:

Egyéb zöldségek

1. Fűszerpaprika	16. Fejes saláta	31. Kerti zsázsa
2. Tojásgyümölcs (padlizsán)	17. Tépősaláta	32. Sóska
3. Korai burgonya	18. Endívia	33. Rebarbara
4. Sárgadinnye	19. Cikória	34. Spenót
5. Görögdinnye	20. Articsóka	35. Kerti laboda
6. Laskatök	21. Kárdi	36. Cékla
7. Spárgatök	22. Fekete gyökér	37. Mángold
8. Cukkini	23. Karfiol	38. Portuláka
9. Cocozella	24. Brokkoli	39. Új-zélandi spenót
10. Csillagtök	25. Bimbóskel	40. Póréhagyma
11. Sütőtök	26. Kínai kel	41. Csemege kukorica
12. Lóbab	27. Bordáskel	42. Spárga
13. Zeller	28. Leveles kel	43. Csicskeriborsó
14. Pasztinák	29. Retek	44. Csicsóka
15. Gumós kömény	30. Torma	

Felhasznált irodalom: Radics L. (szerk.) (2002): Ökológiai Gazdálkodás II. - Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. A táblázatot szerkesztette: dr. Solti Gábor

Fentiek alapján a konyhakertek számának és területének pontos ismerete nagyon hasznos lenne nemcsak a Kárpát-medence egészében, de az egyes kárpát-medencei országokban is.

A kárpát-medencei földhasználat összefoglaló táblázata

Az eddigi mezőgazdasági adatokat egy olyan táblázatban összegezzük, melyben az egyes földhasználati (statisztikai) kategóriák területadatai és viszonyított adatai egyaránt szerepelnek. Az adatok a 2015. évre vonatkoznak.

	<i>hektárban</i>	<i>összes terület %-ában</i>	<i>kategória %-ban*</i>
Terület	33 865 700	100,00	-
Művelés alól kivett terület	5 044 793	14,90	-
Termőterület	28 820 907	85,10	100,0
Erdőterület (ha)	11 075 396	32,70	38,4
Mezőgazdaságilag művelt terület (ha)	17 602 252	51,98	61,1 ill. 100,0
Szántó (ha)	11 439 299	33,78	65,0
Rét, legelő, gyepek (ha)	5 537 192	16,35	31,5
Szőlő (ha)	190 411	0,56	1,1
Gyümölcsös (ha)	247 287	0,73	1,4

**A kategóriákat (a 100% értéket) a termőterület, illetve a mezőgazdaságilag művelt terület jelentik.*

Szerkesztette: dr. Solti Gábor, 2016.11.29.

A Kárpát-medence állatállománya

A KSH Fogalomtár szerint „Állatállomány: Élőállatok száma az eszmei időpontra vonatkozóan.”

Az állatállomány elmúlt száz év alatti változását a szarvasmarha-, sertés-, ló- és juhállomány esetében adjuk meg. A kecske-, baromfiállomány, valamint a méhcsaládok száma esetében nem állt rendelkezésünkre 1910-es adat, így ezeknél csak a 2015. évi állapot szerint számíthattuk ki a Kárpát-medencére vonatkozó adatokat.

Az állatállományok változásánál figyelembe kell venni, hogy az elmúlt száz év társadalmában, a szokásainkban, a gazdaságban és gazdálkodásunkban, a technológiában rendkívül sok változás, ill. fejlődés zajlott le, ezért az 1910. évi és 2015. évi adatok összehasonlításánál, kiértékelésénél ezeket is figyelembe kell venni.

A Kárpát-medence állatállománya

	1910-ben	2015-ben	Változás	
			db	%
Szarvasmarha	7 319 000	3 036 954	-4 282 046	-58,5
Sertés	7 580 000	8 890 139	+1 310 139	+17,3
Ló	2 351 000	263 891	-2 087 109	-88,8
Juh	8 548 000	7 828 195	-719 805	-8,4
Kecske	n.a.	575 418	n.a.	n.a.
Baromfi	n.a.	101 618 976	n.a.	n.a.
Méhcsaládok száma	n.a.	2 563 015	n.a.	n.a.

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016. november

A Kárpát-medence állatállománya

(ország, régió, megye, tartomány)	Szarvasmarha db	Sertés db	Ló db	Juh db	Kecske db	Baromfi db	Méhcsalád db
Magyarország	821 000	3 124 000	61 000	1 190 000	70 000	38 599 000	997 000
Horvátország (Horvát Szlavónia)	454 272	1 166 888	21 000	607 711	62 057	10 189 784	550 000
Szlovénia (Muravidék)	35 153	157 817	796	3 319	1 569	468 260	7 657
Ausztria: Órvidék (Burgenland)	20 933	42 103	2 425	4 722	908	368 835	1 912
Szlovákia	457 586	633 116	12 917	381 724	36 300	12 836 224	260 000
Ukrajna – Kárpátalja	127 700	274 900	8 200	110 700	34 700	3 340 400	75 600
Románia: Partium, Erdély, Székelyföld	868 056	2 095 250	151 553	5 259 853	308 841	23 882 916	546 060
<i>Szatmár</i>	48 957	141 008	7 799	213 209	10 721	1 825 246	24 736
<i>Bihar</i>	63 329	193 996	11 863	230 306	15 851	2 521 202	36 122
<i>Arad</i>	39 042	215 036	6 457	371 043	12 484	1 009 865	39 473
<i>Temes</i>	40 659	638 522	7 297	613 296	17 309	2 089 984	33 389
<i>Máramaros</i>	83 503	84 402	9 409	176 193	24 895	804 582	25 025
<i>Szilágy</i>	29 059	82 308	5 455	225 194	12 895	876 548	37 029
<i>Kolozs</i>	63 563	90 673	11 313	397 353	19 983	2 081 241	24 807
<i>Fehér</i>	63 451	105 945	7 289	307 596	11 054	2 657 497	33 153
<i>Hunyad</i>	42 853	52 281	5 710	183 645	16 972	1 536 984	43 129
<i>Krassó-Szörény</i>	36 793	46 223	6 597	324 630	24 110	1 441 994	56 707
<i>Beszterce-Naszód</i>	80 719	71 279	15 403	407 048	23 070	855 046	23 475
<i>Maros</i>	70 032	120 234	12 370	457 936	45 663	1 663 950	81 710
<i>Szeben</i>	37 676	68 517	7 584	574 770	20 675	508 360	23 805
<i>Hargita</i>	70 932	33 659	18 179	191 603	23 505	758 586	19 837
<i>Brassó</i>	59 801	106 139	8 800	372 430	18 672	2 459 588	36 067
<i>Kovácsna</i>	37 687	45 028	10 028	213 601	10 982	792 243	7 596
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	252 254	1 396 065	6 000	270 166	61 043	11 933 557	124 786
KÁRPÁT-MEDENCE (2015)	3 036 954	8 890 139	263 891	7 828 195	575 418	101 618 976	2 563 015
Magyarország (Magyar Királyság, 1910)	7 319 000	7 580 000	2 351 000	8 548 000	n.a.	n.a.	n.a.
Változás (1910-2015)	-4 282 046	+1 310 139	-2 087 109	-719 805	n.a.	n.a.	n.a.

Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.

Szarvasmarha

A szarvasmarha állomány több mint 4,2 millió darabbal, 58,5%-kal csökkent. Ebben közrejátszhatott az a tény is, hogy a múlt század elején a Kárpát-medencében lévő Magyar Királyság főleg agrárországgként volt jellemezhető, ahol a falvakban majd minden portán tartottak tehenet, amely a tej- és húsellátás mellett igavonó állatként is szerepelt. (Magyarországon még az 1950-es években is gyakran láthatók voltak vidéken a járomba fogott ökrök.)

Jelenleg a legnagyobb szarvasmarha állomány Erdélyben található, 868 ezer darabbal, melyet Magyarország követ 821 ezer darabbal. Ezek az adatok megfelelnek annak, hogy ezek a legnagyobb kárpát-medencei terület egységek, területük közel megegyező nagyságú 100 ezer km² körüli mindkét esetben. Őket követi Horvátország és Szlovákia, egyaránt 450 ezer darabos állománnyal és szintén közel azonos (50 ezer km² körüli) területtel. Jelentős, száz-kétszázévezres nagyságrendű állománnyal bír még Kárpátalja és Délvidék (128 ezer, ill. 252 ezer db).

Érdekesség, hogy Muravidék, az Órvidékhez viszonyítva, miközben előbbi területe alig egyharmada utóbbinak (1 337, illetve 3 965 km²), mégis, több mint másfélszer akkora (35 ezer darabos) szarvasmarha állománnyal bír (a közel 21 ezres Órvidékhez képest).

Sertés

A Kárpát-medencében a sertésállomány az elmúlt egy évszázad alatt 1,31 millió darabbal, 17,3%-kal nőtt, jelenleg 8,89 millió darabot tesz ki. Ez a növekedés valószínűleg a nagyüzemi sertéstelepek elterjedésének köszönhető. Ugyanakkor nem minden kárpát-medencei területen ilyen egyértelmű a pozitív változás. Annak ellenére, hogy a legtöbb sertés a Magyar Királyság utódállamai közül jelenleg Magyarországon található (3,1 millió db), ezt az adatot annak fényében kell értékelni, 1983-ban még 9,8 millió volt a sertésállomány hazánkban. Figyelemreméltó, hogy a Csonka-Magyarországnál jelentősen, harmadával kisebb a sertésállomány jelenleg Erdélyben (azaz Romániának a Kárpát-medencéhez tartozó megyéiben): 2,1 millió db. Ez annál is érdekesebb, mert Erdélyben hazánkhoz képest még jobban megőrződtek azok a falusi-vidéki települések, ahol a portákon még sertéseket tartanak. Mindemellett valószínűleg a nagy sertéstelepek kevésbé elterjedtek, mint Magyarországon.

Ló

A kárpát-medencei ló állomány 1910-ben 2,35 millió db volt, de 2015-ben ennek csak alig több mint egy tizede, 263,9 ezer db. Ebben a 88,8%-os csökkenésben minden bizonnyal jelentős szerepe volt annak, hogy az életünk rengeteget változott egy évszázad alatt. Míg

korábban az alapvető és széles körben elérhető közlekedési eszközt jelentették a lovak, valamint a hadsereg szempontjából is kulcsfontosságúak voltak, mára a motorizáció és a technológia fejlődésével megszűnt e szerepük. Nincsenek már hatalmas, a hadsereg számára tenyésztő lovas telepek, ménesek, nincs szükség a közlekedésben a lovakra, valamint a mezőgazdasági termelésben sem töltenek már be akkora szerepet a lovak. Ma már jellemzően más célból tartanak, tenyésztenek lovakat. Ahogy dr. Fazekas Sándor a közelmúltban fogalmazott:³ „*A lótenyésztés és a lótartás kultúránk szerves része, a lovaknak kimagasló szerepük van az idegenforgalom, a környezetvédelem, a sport, az egészségrehabilitáció, a gyermeknevelés és az oktatás területén.*”

Ugyanakkor, mivel a különböző kárpát-medencei területeken eltérőek a lehetőségek, a jövedelmek, a gazdasági- és életszínvonal, ezért a ló állomány csökkenésének mértéke, üteme e területeken eltérő. Pl. Magyarországon jelenleg 61 ezer darabos az állomány, míg a körülbelül azonos területű romániai kárpát-medencei megyékben (Erdélyben) ennek két és félszerese, 151,5 ezer darabos a jelenlegi állomány.

Juh

A kárpát-medencei juh állomány százöt év alatt 720 ezer darabbal, 8,4%-kal csökkent, az 1910. évi több mint 8,5 millió darabról 2015. év végére 7,83 millió darabra. A szarvasmarha és a ló állományhoz viszonyítva ez a csökkenés jelentősen kisebb mértékű. Véleményünk szerint ez mindenekelőtt annak tudható be, hogy a juhtenyésztés, a juh ágazat egy évszázaddal ezelőtt is ugyanazokat a stratégiai célokat töltötte be, mint napjainkban, ilyen szempontból nem voltak olyan drasztikus változások ezen időszak alatt, mint az említett másik két ágazat esetében.

Czerván György, a magyar Földművelésügyi Minisztérium agrárgazdaságért felelős államtitkára 2016 tavaszán, Herceghalmon elmondta, hogy „*A juhágazat fontos szerepet tölt be a foglalkoztatásban, a vidéki munkaerő helyben tartásában, a nemkívánatos növények elterjedésének megakadályozásában, a biológiai sokféleség megőrzésében, de kiemelt szerepe van a biztonságos élelmiszer előállításában, az egészséges táplálkozásban, a jó minőségű, exportképes termék előállításában, és az idegenforgalomban is.*” (Forrás: MTI⁴)

³ A kormány.hu portálon 2016. november 26. 12:20 keltezéssel, „Kiemelt cél, hogy a magyar lótenyésztés ismét a világ élvonalában legyen” címmel megjelent internetes sajtóhír pontos hivatkozása (2016.12.01. 12:05-i állapot szerint letöltve): <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/hirek/kiemelt-cel-hogy-a-magyar-lotenyesztis-ismet-a-vilag-elvonalaban-legyen>

⁴ Az MTI sajtóközleményét az mng online agrárhírporthálón 2016. április 26. 08:12-i keltezéssel, „Szerteágazó a juh- és kecskeágazat jelentősége” címmel megjelent hír közölte. Pontos hivatkozás (2016.12.01. 12:20-i állapot): <http://magyarmezogazdasag.hu/hu/irasok/allattenyesztes/szerteagazo-juh-es-kecskeagazat-jelentosege>

A kárpát-medencei területek közül a juh állomány nagyságát tekintve napjainkban kimagaslik Erdély, ahol több mint 5,25 millió db juhot regisztráltak 2015. év végén, ami a teljes kárpát-medencei állomány kétharmadát jelenti. Valamivel több mint egymillió darabos állománya van még Magyarországnak is és több mint 600 ezres Horvátországnak. Ezek a területek a térség meghatározói eme ágazatban.

Kecske

Toldi Gyula 2011-ben, a magyarországi kecsketenyésztést jellemezve ezen ágazat jelentőségéről a következőket írta:⁵ „Az elmúlt ötven év során a hazánkban őshonos kiskérődzők közül a juh volt az, amely számban, népszerűségben és jövedelmezőségben nagy jelentőséggel bírt. Másik kiskérődzőnk, a kecske nem tudta kivívni magának az őt megillető helyet. Történt ez annak ellenére, hogy szinte az egész ország tisztában van azzal, hogy ennek az állatfajnak a teje minőségét tekintve jobb, mint a tehéntej. (...) A II. világháború utáni időben nagyon sok kecske élt hazánkban. A »szegény ember tehene« jelző eredetileg pozitív volt, ez pedig arra utalt, hogy ez az igénytelen állat szinte konyhai hulladékon, és más állat számára értéktelen melléktermékeken élve biztosította nagyon sok kisgyermek egészséges fejlődéséhez a nélkülözhetetlen, létfontosságú tejet. Több generáció nőtt úgy fel, hogy alapvető élelmiszere volt a kecsketej. Mivel a kecske a tejjel biztosan nem üríti a TBC kórokozóját, így a tej hőkezelése előtti korban a kecsketejítatás volt a betegség elkerülésének legbiztosabb módja. Egyes területeken (az általános ellenálló képesség növelő tulajdonsága miatt) gyógyszerként fogyasztották, és tisztelték a kecsketejet. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy könnyen emészthető, vitaminokban, ásványi sókban gazdag, létfontosságú aminosavakkal bőven ellátott nagy értékű tápanyagforrás, amelynek óriási jelentősége van a modern, egészséges táplálkozásban. A belőle készülő termékek, elsősorban különféle sajtok pedig a legfinomabb fogásai lehetnek még az ünnepi asztaloknak is.”

A Kárpát-medencére vonatkozó kecske állomány esetében nem állt rendelkezésre 1910. évi adat, így időbeli összehasonlítást nem tudunk elvégezni a vizsgálni kívánt időszakra, de az adatgyűjtésünk nyomán a 2015. évi állapotot be tudjuk mutatni. Eszerint jelenleg mintegy 575 ezer darabos a kárpát-medencei kecske állomány. A juh állományhoz hasonlóan itt is Erdély képviseli a legnagyobb súlyt: a kárpát-medencei kecske állomány 54%-át teszi ki a közel 310 ezres állománya. Erdélyt nagy lemaradással követi Magyarország, Horvátország és a Délvidék, egyenként kb. 60-70 ezres állománnyal.

⁵ A Polgár Péter és Toldi Gyula által írt „Juh- és kecsketenyésztés” c. könyv részlete a Digitális Tankönyvtár internetes oldalról. Pontos hivatkozás (2016.12.01. 12:45-i állapot szerint letöltve): http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0059_juh_es_kecsketenyesztes/ch13.html

Baromfifélék

A baromfifélék jelentőségét úgy véljük, hogy nem szükséges külön részleteznünk. A baromfifélék esetében nem állt rendelkezésre 1910-re vonatkozó adat.

2015-ben a teljes kárpát-medencei állomány mintegy 102 millió darabot tett ki. A két legjelentősebb terület Magyarország (38,6 millió db) és Erdély (23,9 millió db). Őket követi nagyjából hasonló súllyal Szlovákia (12,8 millió db), Délvidék (11,9 millió db) és Horvátország (10,2 millió db).

Méhcsaládok száma

A méhek a virágok beporzása révén kulcsszerepet töltenek be az ökológiai rendszerben, így a mezőgazdálkodásban is. Jelentőségük hasonlóan nagy, mint magáé a termőföldé. Ezért a méhcsaládok száma fontos mutatószám, melynek esetleges tartós és nagymértékű csökkenése óriási veszélyeket hordoz magában. A méhek fontos szerepére szerencsére napjainkban egyre többen hívják fel a figyelmet, így remélhetőleg a jövőben megszűnnek majd az olyan hírek, miszerint egyes ázsiai országokban már arra is van példa, hogy a gyümölcsfák beporzását emberi munkaerő végzi. Ehhez csak annyit fűznénk hozzá, hogy a Kárpát-medencében ennek veszélye egyelőre nem fenyeget, köszönhetően a gazdag élővilágnak, a jó környezeti állapotnak, de mindenképpen fenn kell tartanunk ezt a kedvező állapotot a jövőben is.

A kárpát-medencei méh állományra 1910-ből nincs adatunk. 2015-ben 2,56 millió darab méhcsaládot regisztráltak a Kárpát-medencei területeken összesen. Ennek közel 40%-át (1 millió db) adta Magyarország, majd öt követte Horvátország és Erdély (550-500 ezer db).

Figyelemre méltó, hogy Órvidék értéke (1,91 ezer db) csak a Muravidék értékének (7,66 ezer db) egynegyedét teszi ki, annak ellenére, hogy háromszor akkora e közigazgatási egység összterülete és a termőterület nagyságát tekintve még nagyobb a különbség az Órvidék javára.

A Kárpát-medence ökogazdálkodása

Kettős szivárvány Csíksomlyón (Internetes kép)

„Jó magyarnak lenni, mert a Kárpát-medencében lakhatunk, a hegykoszorú védő, ölelő karjai megvédenek minket természeti katasztrófáktól, éhínségtől, szárazságtól, vízhiánytól. (...) Míg más országokat az éghajlatváltozás következményei létükben fenyegetnek, addig mi, magyarok kis odafigyeléssel átvészeltük ezeket az időket. Jó magyarnak lenni, mert kivételesen védett helyen találtunk hazára. Vizeink kiapadhatatlanok, az orkánok megakadnak a Kárpátok csúcsaiban. Lábunk alatt a föld mélye termálvizet, szénhidrogéneket rejt, amiből energiát nyerhetünk. Jó magyarnak lenni, mert a legnagyobb tettet már végrehajtottuk: megmaradtunk, megtartottuk életre valóságunkat, kultúránkat és nyelvünket.”

/Kiszely István, Demokrata 2007.02.08. p 34./

A Kárpát-medence a Föld azon különleges területei közé tartozik, ahol még jó minőségű, termékeny talajok vannak. Kevesen tudják, hogy a világon a Kárpát-medence rendelkezik leginkább olyan adottságokkal, amelyek alkalmassá teszik a legkiválóbb mezőgazdálkodásra, így a biogazdálkodásra is. A világ egyik legtermékenyebb medencéje, hasonló Mezopotámiához vagy a Nílus völgyéhez. Az eltartóképességéről korábban már szoltunk.

A Kárpát-medence egykor a Magyar Birodalom, illetve egész Európa éléskamrája volt. Itt, a Kárpát-medencében található Európa egyik legrégebb kultúrája, a növénytermesztés több mint tízezer évre tekint vissza. A Kárpát-medence talán leghíresebb növényfajtája a tönköly. Régészeti adatok szerint az Alföldről bronzkori cserépedényekből került elő a tönkölybúza. Kajdi Ferenc, a tönkölybúza nemesítője és kutatója, a kárpát-medencei tönkölybúza korát 11 ezer évre teszi.

A kárpát-medencei mezőgazdasági állapotot a korábbi fejezetekben már felvázoltuk. Jelen fejezetben a kárpát-medencei öko-gazdálkodást tárgyaljuk, és azt is csak áttekintő jelleggel. Ugyanis eme témakör és az öko-gazdálkodási adatok kielemezése jelentősen meghaladná e tanulmány kereteit. Ugyanakkor az itt közölt táblázatok kiváló lehetőséget adnak az öko-gazdálkodás jelenlegi kárpát-medencei helyzetének áttekintésére.

A Kárpát-medence öko-gazdálkodási potenciálját tekintve az 1910-es állapotból, a mezőgazdaságilag művelt 21,56 millió hektáryi területből indulhatunk ki. Ha egy 10%-os öko-területtel számolunk, melyet általában egy jó, megvalósítható célkitűzésnek szoktak tartani egy-egy ország esetében, akkor ez alapján a Kárpát-medencében az öko-gazdálkodási potenciál kb. 2 millió hektárra tehető. Jelenleg az ellenőrzött ökológiai gazdálkodású területek a Kárpát-medencében kb. 600 ezer hektárt tesznek ki. Ezért azt mondhatjuk, hogy az ágazat fejlődőképes.

Ha a Kárpát-medence öko-gazdálkodásának fejlődését 2004-től vizsgáljuk, amikor is az Európai Unió legnagyobb mértékű bővítése történt, akkor megállapíthatjuk, hogy a térség országaiban – a teljes országterületeket tekintve – 2004 és 2015 között mintegy 88,5 %-kal, több mint 770 ezer hektárral nőtt az öko-gazdálkodás területe és jelenleg meghaladja az 1,6 millió hektárt.

Az egyes országokban eltérő az öko-gazdálkodás fejlettsége. Legjobb Ausztriában, ahol már 20% körüli az ellenőrzött öko-gazdálkodás. Szlovákiában, Szlovéniában 6-10% közötti. A többi országokban még 3% alatti.

Ugyancsak igen eltérő ezen országok biotermék feldolgozottsági szintjük, belső fogyasztás mértéke és kereskedelme. Pl. amíg Magyarországról a megtermelt bioélelmiszer kb. 80%-a exportra kerül, addig Ausztria jelentős importáló ország.

Ugyanakkor szinte mindegyik környező országban egyre több civil, a biokultúra népszerűsítését, az ökológiai gazdálkodás fejlődését célul tűző szervezet alakul, tevékenykedik. A magyar Biokultúra Egyesület határon túli tevékenységének hatására a szomszédos országokban megalakult tizenhárom biokultúra csoport tagjai tevékenységének, népszerűsítő munkájának köszönhetően ezekben az országokban is gyökeret vert a bio szemlélet, a szintetikus vegyszerek nélküli egészséges élelmiszer előállításának igénye.

A Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért megalapításától célul tűzte ki, hogy összefogja a Kárpát-medence biokultúra szervezeteit, ökogazdálkodóit. Erre 2011-ben nyílt mód, amikor a Vidékfejlesztési Minisztérium támogatásával Piliscsabán megalapítottuk a Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetségét.

A Szövetség preambulumban megfogalmaztuk, hogy kiemelt célnak tekintjük:

- a) A Kárpát-medence, mint földrajzi, földtani, vízrajzi, ökológiai és kulturális régióban élő emberek és természeti környezete harmonikus kapcsolatának minden területen történő fejlesztését.
- b) A Kárpát-medence országaiban tevékenykedő ökogazdálkodási, biokulturális szervezetek összefogását, és a Szövetséget alkotó szervezetek közös érdekeinek megjelenítését, képviselését, védelmét az egyes országok és az Európai Unió előtt.
- c) A Kárpát-medence GMO mentességének biztosítását.

A Szövetség megalapításakor kiadtuk a BioChartát, melynek első aláírója dr. Fazekas Sándor miniszter úr volt. A BioCharta kimondja: *„Európa szíve, a Kárpát-medence olyan ökológiai értékekkel van megáldva, melyek megóvása az itt élő népek közös felelőssége. A Kárpát-medencében működő bio- és ökogazdálkodó szervezetek sokat tehetnek a régió környezetének jobbá tételéért, a fenntartható gazdálkodás sikeréért és az eljövendő nemzedékek jogainak biztosításáért.”*

A Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetsége tevékenységének elismeréseként, dr. Fazekas Sándor miniszter úr immár a második kormányzati ciklusban kötött a Szövetséggel stratégiai partnerségi megállapodást.

A Kárpát-medence ökológiai fejlődésében nagy jelentőségű volt a magyarországi Biokultúra Egyesületnek a hatása a környező országokra. Az Egyesület által létrehozott felvidéki, erdélyi, délvidéki biokultúra helyi csoportok voltak azok a csírák, melyek alapján Szlovákiában, Romániában és az egykori Jugoszláviában elindult az ellenőrzött ökológiai gazdálkodás.

Dr. Fazekas Sándor miniszter úr később is hitet tett a Kárpát-medence értékei és az ökológiai gazdálkodás fontossága tekintetében. A 2012. február 2-án, Gödöllőn, az ÖMKi által szervezett „Az ökológiai gazdálkodás hazai helyzete – Trendek és kitörési pontok” című konferencián így fogalmazott: „A Kárpát-medence egy természeti csoda, aminek természetesen az ember is része, az itt élő népek és nemzetiségek műveltségével, termelési hagyományával együtt. Nemcsak az ökológiai rendszereknek kell jól működniük ahhoz, hogy ez a csoda érvényre juthasson. Nekünk is szorosan együtt kell működnünk egymással és a természettel. (...) A Kárpát-medence természeti erőforrásainak gazdagsága azt indokolná, hogy Magyarország ott legyen Európa élvonalában a kiváló minőségű, magas szinten feldolgozott biotermékeivel. A számok, az eredmények sajnos messze elmaradnak a lehetőségeinktől. (...) Meggyőződésem, hogy csak összefogással és párbeszédrel találunk megnyugtató választ a hazai biogazdálkodás jövőjére; (...). Az agrárkormányzat határozott szándéka, hogy kiemeljük a kátyúba ragadt szekeret, és céltámogatásokkal növeljük azoknak a mezőgazdasági területeknek a nagyságát, amelyeken biogazdálkodást folytatnak a termelők, a gazdák.”

Hogy pontosan hogyan is áll jelenleg az ökológiai gazdálkodás, mik az organikus szektor legfőbb kárpát-medencei mutatószámai, azt az alábbi táblázatokban foglaltuk össze.

A kárpát-medencei országok ökotertülete 2015. év végén, hektárban és a mezőgazdaságilag művelt összterület %-ában megadva

ország	ha	%
Ausztria	552 141	19,3%
Szlovákia	181 882	9,6%
Szlovénia	42 188	8,7%
Horvátország	75 883	4,8%
Románia	245 924	1,9%
Magyarország	129 735	2,4%
Ukrajna (2014)	400 764	1,0%
Szerbia	15 298	0,4%

Adatok forrása: Eurostat, KSH és saját gyűjtés az ellenőrző szervezetek éves jelentései alapján. Megjegyzés: A százalékos érték becsült, számított adat az Eurostat statisztikája alapján. Szerkesztették: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016. november

**A Kárpát-medencei országok ökoterületének változása
(2004-2015)**

	2004	2015	Változás 2004-2015		
	ha	ha	ha	%	x
Ausztria	344 916	552 141	+207 225	+60,1	1,60
Románia	73 800	245 924	+172 124	+233,2	3,33
Ukrajna	240 000	400 764	+160 764	+67,0	1,67
Szlovákia	53 801	181 882	+128 081	+238,1	3,38
Horváto.	2 853	75 883	+73 030	+2 559,8	26,60
Szlovénia	23 032	42 188	+19 156	+83,2	1,83
Szerbia	542	15 298	+14 756	+2 722,5	28,23
Magyaro.	133 009	129 735	-3 274	-2,5	0,98
Összesen:	871 953	1 643 815	+771 862	+88,5	1,89

*Adatok forrása: FiBL&IFOAM, Eurostat, Magyarország: az ellenőrző szervezetek jelentései alapján.
Szerkesztették: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016. november*

**A kárpát-medencei országok ökoterületének változása 2014-2015 között
(hektárban és %-ban)**

	Ökoterület nagysága		Változás 2014-2015 között	
	2014-ben ha	2015-ben ha	ha	%
Ukrajna	400 764	400 764 ⁽²⁰¹⁴⁾	n.a.	n.a.
Ausztria	525 521	552 141	+26 620	+5,07
Horvátország	50 054	75 883	+25 829	+51,60
Szerbia	9 548	15 298	+5 750	+60,22
Magyarország	124 841	129 735	+4 894	+3,92
Szlovákia	180 307	181 882	+1 575	+0,87
Szlovénia	41 237	42 188	+951	+2,31
Románia	289 252	245 924	-43 328	-14,98
Összesen:	1 621 524	1 643 815	+22 291	+1,37

Adatok forrása: Eurostat Database, 2016.08.23. Szerkesztette: Ziegler Gábor, 2016. szeptember

Az ellenőrzött ökolgazdálkodás területe és az ökolgazdálkodók száma 2015-ben a Kárpát-medencében

Területegység (ország, régió, megye, tartomány)	Ökolgazdálkodás területe ha	Ökolgazdálkodók száma db
Magyarország	129 735	1 971
Horvátország (Horvát Szlavónia)	75 833	3 061
Szlovénia (Muravidék)	1 000	52
Ausztria - Öörvidék (Burgenland)	46 454	917
Szlovákia	186 483	552
Ukrajna – Kárpátalja	8 500*	8*
Románia: Partium, Erdély, Székelyföld	112 717*	5 413*
<i>Szatmár</i>	<i>4 102</i>	<i>870</i>
<i>Bihar</i>	<i>6 528</i>	<i>260</i>
<i>Arad</i>	<i>10 000</i>	<i>36</i>
<i>Temes</i>	<i>19 455</i>	<i>136</i>
<i>Máramaros</i>	<i>3 259</i>	<i>426</i>
<i>Szilággy</i>	<i>4 000*</i>	<i>581</i>
<i>Kolozs</i>	<i>12 015</i>	<i>600*</i>
<i>Fehér</i>	<i>14 686</i>	<i>91</i>
<i>Hunyad</i>	<i>7 300*</i>	<i>16</i>
<i>Krassó-Szörény</i>	<i>12 000</i>	<i>800</i>
<i>Beszterce-Naszód</i>	<i>5 500*</i>	<i>1 323</i>
<i>Maros</i>	<i>809</i>	<i>102</i>
<i>Szeben</i>	<i>60</i>	<i>104</i>
<i>Hargita</i>	<i>468</i>	<i>25</i>
<i>Brassó</i>	<i>12 192</i>	<i>18</i>
<i>Kovászna</i>	<i>342</i>	<i>25</i>
Szerbia - Délvidék (Vajdaság, Szerémség)	6 241	102
KÁRPÁT-MEDENCE	566 963*	12 076*

*Megjegyzés: A *-gal jelölt adatok saját számítás eredményei, csak hozzávetőleges pontosságúnak tekintendők. Adatok forrása: Saját gyűjtés és a kárpát-medencei országok statisztikai hivatalainak adatbázisai, kiadványai. Szerkesztette: dr. Solti Gábor és Ziegler Gábor, 2016.11.30.*

Az adatgyűjtésünk alapján jelenleg a Kárpát-medencében közel 600 ezer hektár az ökotérület, mely nyolc ország területére esik. Ezen a területen több mint 12 ezer ellenőrzött öko vállalkozás, biogazdálkodó tevékenykedik. Az ellenőrző szervezetek száma több mint harminc.

A Kárpát-medencei Ökogazdálkodók Szövetsége fontosnak tartja, ezért javasolja, hogy a magyar Földművelésügyi Minisztérium kezdeményezésére és szervezésében jöjjön létre egy olyan tanácskozás, melyen a kárpát-medencei országok agrár- és vidékfejlesztési miniszterei, az ökogazdálkodásért felelős kormányzati vezetők, a biokultúra és az ökogazdálkodás területén tevékenykedő civil szervezetek vennének részt. Egy ilyen tanácskozás kitűzött célja lehetne egy, a kárpát-medencei ökogazdálkodást koordináló bizottság létrehozása, valamint egy kárpát-medencei ökogazdálkodási akcióterv kidolgozása és elfogadása.

Záró gondolatok

Jelen tanulmányban a Kárpát-medence mezőgazdaságáról és ökológiai állapotáról vázoltunk fel egy száz évvel ezelőtti és egy jelenkori képet. A célunk az volt, hogy pontos képet kapjunk Kárpát-medence mezőgazdasági állapotáról, és azokról a változásokról, amelyek a több mint 100 év alatt a Kárpát-medencében bekövetkeztek.

Ehhez kidolgoztunk egy olyan kutatási módszert, mellyel azonos szempontok és követelmények alapján a Kárpát-medence jelenlegi nyolc országában meghatároztuk a termőföld kategóriákat és az ökológiai gazdálkodás mértékét.

A Kárpát-medencéről már korábban is sok értékes összegző munka jelent meg. Azonban sajnos egyik sem tartalmaz olyan összegzést, amely során az adatokat a Kárpát-medence mind a nyolc országára kiterjedően értékelte volna.

Ahhoz, hogy a jövőben az ilyen munkák már gördülékenyebben készüljenek el, szükséges az adott országok statisztikai adatgyűjtésének és adatközlésének egységesítése.

A jövőben a módszer finomításával és a kutatás során tapasztalt ellentmondások kiküszöbölésével véglegesített adatgyűjtés alkalmas lehet a Kárpát-medencében bármilyen népességi, társadalmi, ipari, mezőgazdasági, környezetvédelmi stb. állapot meghatározására.

Ezúton is köszönetet mondunk a Földművelésügyi Minisztériumnak a tanulmány elkészítéséhez nyújtott segítségéért és támogatásáért.

Irodalom

Bacsó Róbert – Barkaszi Ferenc – Berghauer Sándor – Darcsi Karolina – Fejes Norbert – Pataki Gábor – Virág László (2013): Kárpátalja gazdaságfejlesztési stratégiai terve. – Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetsége, Beregszász, 2013.11.21.

Biró A. Zoltán – Magyar Ferenc (2015): Az innováció vonzásában: Biogazdálkodás a székelyföldi térségben. – Státus Kiadó, Csíkszereda.

Bulla Béla – Mendöl Tibor (1947): A Kárpát-medence földrajza. – Egyetemi nyomda, Budapest.

Cser Ferenc – Darai Lajos (2014): Magyarságtudományi Füzetek. Kisenciklopédia 12. – Budapest.

Dömsödi J. (2011): Földminősítés és földértékelés. – Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Bp.

Dövényi Zoltán (szerk.) (2012): A Kárpát-medence földrajza. – Akadémiai Kiadó, Bp.

Hajdú Zoltán (2013): A Kárpát-medence fogalom újjászületése Magyarországon az 1980-as évek végétől. *In:* Frisnyák S. – Gál A. (szerk.) (2013): Kárpát-medence: természet, társadalom, gazdaság. Földrajzi tanulmányok. – Konferencia-kiadvány. Nyíregyháza – Szerencs, 2013. pp. 5-14.

Hombauer F. (2012): Az ökológiai gazdálkodás helyzete Szlovákiában. A Búzavirág Biofarm marketingtevékenysége. – Szakdolgozat. Budapesti Corvinus Egyetem.

Kapitány Balázs (szerk.) (2013): KorFa – népesedési hírlevél 2013. május (XII. évf. 2.sz.) – KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest.

Magyar Nagylexikon (1998). Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest.

Márton Veronika (2016): Nimród, a hunok és a magyarok őse, avagy nincs új a nap alatt. – Internetes cikk. Forrás (2016.09.16.-i állapot szerint letöltve): http://martonveronika.blog.hu/2016/06/11/nimrod_a_hunok_es_a_magyarok_ose_avagy_nincs_uj_a_nap_alatt_1_resz

Palik László (2015): Bioélelmiszer-előállítás a Felvidéken. – Előadás a XIII. Sárközy Péter Tudományos Emlékülésen. Lakitelek, 2015.09.04.

- Raffay Ernő (1990): Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal...** – Tornado
Damenija Kiadó, Budapest
- Raffay Ernő (1995): Magyar Tragédia – Trianon 75 éve.** – Püski Kiadó, Budapest, 1995
- Sebők László (1990): Magyar neve? Határon túli magyar helységnévszótár.** – Arany
Lapok Kiadó, Budapest.
- Solti Gábor (2015): Kárpátalja geológiai kincsei.** – Kézirat, Piliscsaba, 2015.02.20.
- Solti Gábor (2015): Kárpátalja példát mutat.** – Kézirat, Piliscsaba.
- Solti Gábor (2016): A Kárpát-medence ökológiai kincsei.** – Előadás a XIV. Sárközy Péter
Tudományos Emlékülésén. Piliscsaba, 2016.09.02.
- Szőnyi József és szerzőtársai (2009): Csillagösvény Pilisszántó.** – Szőnyi József
magánkiadása, Pilisszántó.
- Új Idők Lexikona (1938): Kilencedik kötet (erdő szócikk).** – Singer és Wolfner Irodalmi
Intézet Rt., Budapest.
- Willer, Helga – Lernoud, Julia (Eds.) (2016): The World of Organic Agriculture.
Statistics and Emerging Trends 2016.** Research Institute of Organic Agriculture
(FiBL), Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn. 336 p.
- Ziegler Gábor (2016): Az ökológiai gazdálkodás helyzete Európában és
Magyarországon.** – Diplomamunka. ELTE Természettudományi Kar, Budapest.